

VEREENIGING

TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.

1866-1867.

Verslag der bijeenkomst van den 22sten Februarij 1867.

De Voorzitter, de heer STORM VAN 's GRAVESANDE, de Vergadering geopend hebbende, zegt het volgende:

Het is een verblijdend verschijnsel, Mijne Heeren! dat het aantal leden steeds toeneemt. Er bestaat hiertegenover echter ook eene schaduwzijde, dat namelijk het getal sprekers niet toeneemt in verhouding tot het getal leden. Het is op dit oogenblik zelfs onzeker of er sprekers zullen zijn voor de vergaderingen van Maart en April. Ik behoef u niet te zeggen dat het om velerlei redenen te bejammeren zou zijn, indien wij eene vergadering niet zouden kunnen houden uit gebrek aan sprekers. Het is daarom dat ik namens het Bestuur het verzoek doe, dat zoo iemand genegen mogt zijn eene voorlezing te houden of stellingen te verdedigen, die tot discussie aanleiding kunnen geven, hij zich daartoe bij het Bestuur aanmelde. Ik behoef niet te zeggen dat het hoogst wenschelijk is, dat onderwerpen gekozen worden, die niet enkel voor de militaire, maar ook voor de niet-militaire leden der Vereeniging belang inboezemen. Het is toch een van de belangrijkste en nuttigste doeleinden der Vereeniging, dat zij, zooals in het reglement is uitgedrukt, de krijgswetenschap populair tracht te maken, waardoor de belangstelling van de burgerlijke leden der Vereeniging zal worden opgewekt.

1866/67.

Aan de orde is de behandeling van het onderwerp: *Algemeene dienstpligtigheid*.

De Voorzitter geeft het woord aan den heer DE ROO VAN ALDERWERELT, die daarop het volgende zegt:

In de tijden, toen bij het algemeen het geloof nog bestond aan regtstreeksche openbaringen van de Voorzienigheid aan de volken dezer aarde, traden op verschillende tijdstippen, in verschillende landen, uitstekende mannen op, die zich als Godsgezanten voordeden, en die hunne waarschuwendende stem verhieven tegen de dwalingen en verkeerdheden, die zij rondom zich zagen. Deze mannen — door verstand en kennis ver boven hunne tijdgenooten verheven — doorgrondten beter dan de menigte de bestaande toestanden en voorspelden, niet zelden met groote juistheid, de gebeurtenissen die komen zouden. Wierden zij bij hun leven weinig gewaardeerd; wierden hunne raadgevingen veelal veronachtzaamd, toch waren zij, eeuwen achtereen, de eenigen die zich rekenschap gaven van de feiten, die zij beleefden of waarvan de kennis door overlevering tot hen gekomen was, en vele volgende geslachten hebben in de toespraken en handelingen dezer profeten de verklaring van het verleden en een leidraad voor de toekomst gezocht.

Die mannen zijn verdwenen en niet opgevolgd: onze tijd kent dergelijke profeten niet meer. Worden er ook thans nog bij alle volken, op verschillende tijdstippen, groote geesten — profeten in engeren zin — aangetroffen, die juister inzicht in de wereldgebeurtenissen hebben dan hunne omgeving en hun tijd beter begrijpen, de kennis en het oordeel, die vereischt worden om het verleden te beoordeelen en het tegenwoordige te waardeeren, zijn niet meer het eigendom van enkele uitverkorenen; zij zijn als het ware gemeen goed van allen geworden. Wat de profeten verkondigden en wat ons noodig is te weten, dat kunnen wij leeren uit de aandachtige beschouwing der geschiedkundige feiten, die, in hun onderling verband genomen, ons niet alleen een beeld geven van het verleden, maar ons ook de toekomst leeren verstaan.

Juist daarom, juist omdat wij allen in staat zijn te oordeelen,

rust op ons, mannen van de 19^e eeuw, de verplichting de geschiedenis aanhoudend en met zorg te raadplegen en een open oog te hebben voor hetgeen rondom ons voorvalt. En inzonderheid is dat plicht op staatkundig gebied, omdat daar vooral de gebeurtenissen zich opvolgen met eene snelheid, wel geschikt om een ieder te verrassen, die verzuimt zich van elke beweging aanstonds rekenschap te geven en zich te voegen naar de telkens veranderende omstandigheden. Zagen wij toch niet, als onder onze oogen, een geheel nieuw volkenrecht ontstaan, op beginselen berustende, die meer aan de eeuwen der barbaarschheid dan aan onze verlichte en hooggeroemde 19^e eeuw doen denken? Een volkenrecht, waarbij weinig wordt gevraagd naar het recht, maar waarin daarentegen eene groote plaats is ingeruimd aan het geweld en aan het *fait accompli*. Zagen wij niet, om een schoonschijnenden glimp te geven aan de meest onrechtmatige handelingen, — want gaarne wil men in onze huichelende eeuw althans den vorm redden — telkens, naarmate van de behoefte van het oogenblik, een nieuwe leer gepredikt, dan eens die van non-interventie, dan weder die van de natuurlijke grenzen, dan weder het beginsel der nationaliteiten? En nu eindelijk is, als om dit alles te bekroonen, voor weinige weken, van eene zijde die zelden eene gedachte openbaart zonder den geheimen wensch te koesteren, daaraan eenmaal uitvoering te geven, al weder een nieuw denkbeeld verkondigd, volgens welke de kleine nationaliteiten geen recht hebben van bestaan en bestemd zijn ingelijfd te worden bij de groote rijken. „*Une puissance irrésistible*,” schreef de tijdelijke Minister van Buitenlandsche Zaken in zijne bekende circulaire aan de vertegenwoordigers van Frankrijk in het buitenland, „*pousse les peuples à se réunir en grandes agglomérations en faisant disparaître les Etats secondaires*.”

Diergelijke uitspraken hebben in onze dagen wijder strekking dan men oppervlakkig wel zou meenen; en dat al die fraaie beginselen, met zooveel ophef verkondigd, slechts als dekmantel dienen voor de meest onrechtvaardige bedoelingen, heeft de geschiedenis der laatste jaren reeds geleerd. De oorlog tegen Denemarken in 1864, de annexatie van Hannover en de overige Duitse staten, de inlijving van Polen, waartegen zelfs geen enkele stem zich verheven heeft, zijn even zoo vele bewijzen,

dat in Europa geen ander recht meer is dan dat van den sterkste, en geen grooter ongeluk dan zwak en machteloos te zijn. Wee het volk, dat blind blijft voor deze feiten en dat daaruit niet de leering trekt, dat verbetering van zijn krijgswezen en verhooging van zijne weerbaarheid — hoe treurig het verschijnsel zijn moge — de hoogste eisch is van het oogenblik.

Voor ons vaderland zijn gelukkig de lessen, in de geschiedenis der laatste jaren vervat, niet verloren gegaan. Heeft men ons vroeger dikwerf en te recht onverschilligheid verweten ten aanzien van de verdediging des vaderlands, de laatste maanden hebben menig bewijs opgeleverd dat hieromtrent eene groote verandering in de publieke meening is ontstaan en dat algemeen de zucht levendig is geworden om mede te werken tot verhooging van 's lands weerbaarheid. Ik behoef u daartoe slechts te wijzen op de vrijwillige scherpschutters-vereenigingen, wier aantal langzaam maar gestadig toeneemt, en die juist door deze geleidelijke uitbreiding een karakter van duurzaamheid verkrijgen, dat de volstreckte voorwaarde is tot bereiking van het edele doel dat zij zich hebben voorgesteld. Ik wijs u ook op de verschillende geschriften, onze verdediging betreffende, die in het vorige jaar zijn verschenen, en inzonderheid op twee uitgaven, afkomstig van mannen van zeer uiteenlopende denkwijze op elk gebied, maar beiden beziel met een oud-hollandschen geest en gevoelens van oprechte vaderlandsliefde: op de beschouwingen over onze weerbaarheid in de *Levensbode* van den hoogleeraar VAN VLOTEN en op de brochure van den oud-hoogleeraar BOSSCHA: *Nederland en Pruisen*. Beide schrijvers dringen aan op verhooging onzer weerbaarheid en beiden verlangen daartoe voor ons land de toepassing van het beginsel van algemeene dienstplichtigheid, dat in de grondwettige voorschriften op den voorgrond is gesteld. Hun stem heeft weerklank gevonden bij velen; en terwijl vroeger niemand wilde dienen, ziet menigeen nu, van het eene uiterste tot het andere overslaande, alleen heil in het dienen van allen. Het is alsof het land gered zal zijn, wanneer die algemeene dienstplichtigheid slechts wordt ingevoerd.

't Schijnt, M. H., tot de taak van eene Vereeniging als deze te behooren, een onderzoek in te stellen naar de vraag, in hoe verre de invoering van het beginsel van algemeene dienstplich-

tigheid voor ons land noodig of wenschelijk is. Door het Bestuur der Vereeniging uitgenoodigd, heden avond als spreker op te treden, veroorloof ik mij uwe welwillende aandacht te verzoeken voor enkele beschouwingen, die bij de bespreking van dit vraagpunt der algemeene dienstplichtigheid wellicht uw oordeel kunnen leiden.

Het stelsel van algemeene dienstplichtigheid kan op drieërlei wijzen worden toegepast. Alle strijd bare mannen van zekeren leeftijd kunnen vooreerst vereenigd worden tot een leger, dat in zijn geheel op militairen voet is georganiseerd en geheel of gedeeltelijk voortdurend onder de wapens wordt gehouden; diezelfde menschen kunnen voorts, nadat zij hun diensttijd bij het leger hebben volbracht, in eene reserve overgaan, waarin zij dan tot een bepaalden leeftijd verblijven, terwijl allen die buiten dit eigenlijke leger blijven, tot het 45^e of 50^e jaar in eene soort van tweede reserve of landstorm kunnen worden overgebracht.

Deze wijze is gevolgd in Pruisen. Men onderscheidt daar *weer*-plicht en *dienstplicht*. Een ieder is *weer*plichtig van het 18^e tot het 50^e jaar. De *dienstplichtigheid* begint echter eerst met het 20^e jaar. Elk dienstplichtige wordt dan ingelijfd bij het leger en moet dan dienen tot het 27^e jaar; van die 7 jaren moet hij de drie eerste jaren geheel in militairen dienst doorbrengen, daarna gaat hij met groot verlof en komt in dien tijd nog slechts enkele malen op voor herhalings-oefeningen. Het eigenlijke leger bestaat alzoo uit 7 lichtingen ter gezamenlijke sterkte (vóór de laatste uitbreiding) van 472,000 man. Van het 27^e tot het 36^e jaar moeten de manschappen, die uit het leger komen, dienen bij de reserve of landweer, die 306,000 hoofden telt en ook geheel georganiseerd is. In tijd van vrede is hiervan echter slechts geformeerd de zoogenaamde „stam”, bestaande voor elk bataillon uit 2 officieren en 15 minderen; deze officieren worden meest genomen uit de officieren, die „*zu disposition*” staan, oude officieren die nog niet in de termen vallen van pensioen en waarvan op deze wijze — onder genot van een zeker tractement en vrijdom van gemeente-belastingen — nog partij wordt getrokken. Uit de landweer komen alle dienstplichtigen met de jongelieden van 18—20 jaar in den landstorm, die echter niet georganiseerd is; aan den dienst bij den landstorm

ziju dan ook in tijd van vrede geen militaire verplichtigen verbonden. Hier worden derhalve alle dienstplichtigen samengevoegd tot een *staand* leger en eigenlijk geheel en al beschouwd en behandeld als soldaten van beroep.

Eene andere wijze van toepassing zien wij in Zwitserland. Daar heeft men geen eigenlijk leger, maar is de geheele mannelijke bevolking van het 19^e tot het 45^e verplicht tot militaire oefeningen. Tot het 28^e (soms tot het 30^e of zelfs 34^e) jaar blijft elk man in de zoogenaamde bondskeur en gaat dan tot het einde van het 40^e jaar in de reserve, van het 40^e tot het 45^e in de landweer over. De bondskeur en de reserve zijn elk op zich zelf georganiseerd en hebben te samen eene werkelijke sterkte van 120 000 hoofden waarbij dan 40 000 man georganiseerde landweer komen. Gedurende het grootste deel des jaars is echter van dit leger niets te vinden. De manschappen komen bijeen — niet om een staand leger te vormen en garnizoens-dienst te doen, gelijk in Pruisen — maar uitsluitend tot oefening. De eerste oefening — hetzij die van wege de kantons of den Bond gegeven wordt — duurt voor de eigenlijke infanterie slechts 4, voor de jagers, karabiniers en de artillerie 5 of 6 weken; in de volgende jaren komen de manschappen slechts voor 3 of 2 dagen op; de landweer slechts 1 dag. De cavalerie en artillerie blijven bij deze herhalings-oefeningen ruim den dubbelen tijd onder de wapens; zij komen meestal slechts om de 2 jaren op en dan — voor zoo veel de bondskeur betreft — 12 dagen. De kaders komen eenige dagen vóór de samenkomst der manschappen bijeen tot onderlinge instructie. De troepen worden in den regel gekaserneerd. Om de 2 jaar heeft een kamp plaats dat 14 dagen duurt. In geval van gedeeltelijke mobielmaking, zooals in de laatste jaren tot dekking der grenzen herhaaldelijk noodig is geweest, wordt van eenige kantons of de bondskeur alleen, en dus de mannen van 19—28 (30) jaar, of ook bondskeur en reserve, derhalve de mannen van 19 tot 40 jaar, onder de wapens geroepen. Ook voor het onderwijs op de later te melden militaire scholen worden soms troepen bijeengebracht, die echter niet langer dan een paar weken onder de wapens blijven. Hier zien wij alzoo het stelsel van algemeene dienstplichtigheid op ruime schaal toegepast, maar verbonden met een stelsel van plaatselijke oefening en zonder dat

de manschappen tot soldaten gemaakt en tot een staand leger vereenigd worden. Hier zien wij in den waren zin des woords eene volkswapening.

Een derde wijze kan hierin bestaan dat men, na alle mannen tot zekeren leeftijd dienstplichtig te hebben verklaard, in stede van, op Pruisische wijze, eenige klassen van leeftijd in haar geheel tot de samenstelling van het leger te laten dienen, uit zekere klassen, door loting, een leger vormt en dan verder alle dienstplichtigen, die buiten dat leger vallen, vereenigt tot eene zekere reserve, die men dan landweer of landstorm, of schutterij kan noemen. Dit stelsel is tot hiertoe, voor zooveel ik weet, nog nergens in toepassing gebracht, maar is het eenige mogelijke stelsel in alle landen waar, gelijk bij ons, de Grondwet verbiedt om het leger uit een zeker aantal klassen van leeftijd in haar geheel samen te stellen. Onze Grondwet wil samenstelling der militie — eerst door vrijwilligers — verder door *loting* uit de jongelingen van 20—25 jaar, en verbiedt derhalve van zelf om voor dat militieleger het beginsel van algemeene dienstplichtigheid toe te passen. Het eenige wat de Grondwet toelaat is, dat men alle jongelingen, die buiten de militie vallen, en verder alle strijd-bare mannen tot een zekeren leeftijd, b. v. tot 40 of 50 jaar, voor de reserve, voor de schutterij aanwijze. Zoolang onze Grondwet bestaat, kan alzoo noch het Pruisische, noch het Zwitsersche stelsel voor ons land dienen.

Nu is het waar, men kan de Grondwet veranderen, maar de verandering van eene Grondwet, die betrekkelijk nog zoo korten tijd bestaat, dat sommige van de organieke wetten, door haar voorgeschreven, nog niet eenmaal tot stand zijn gebracht, en die nog zoo weinig in het leven der natic is overgegaan, dat er nog verschil van gevoelen bestaat — althans kan voorgewend worden — omtrent enkele van hare fundamenteele beginselen, is eene hoogst bedenkelijke zaak, waarop niet lichtvaardig mag worden aangedrongen. Intusschen, wanneer de Grondwet, en bepaaldelijk het hoofdstuk over de defensie zoo gebrekkig ware, dat zij de goede inrichting van het krijgswezen onmogelijk maakte, of wanneer zij ons belette dien legervorm aan te nemen, die met onze algemeene belangen het meeste strookt, dan behoort men voor het denkkeeld eener wijziging niet terug te deinzen. Ik weusch daarom voor een oogenblik de Grondwet weg

te denken en de beide stelsels, het Pruisische en het Zwitsersche, aan de belangen van het land en van de verdediging te toetsen.

Het Pruisische stelsel. De *organieke* sterkte van ons leger, zooals die op dit oogenblik bepaald is, en die tot hiertoe voldoende werd geacht, bedraagt in ronde cijfers 60 000 man, en de Regeering rekent daarbij noodig te hebben ruim 50 000 manschutterij. Om diezelfde troepenmacht, door toepassing van het Pruisische stelsel te verkrijgen, zou het noodig wezen 4 achtereenvolgende lichtingen van 20-jarigen bij het leger in te lijven, en de reserve of landweer eveneens uit 4 lichtingen samen te stellen. Immers 3 lichtingen geven slechts — daar het cijfer voor de dienst geschikte jonge lieden van 20 jaar 17 à 18 000 bedraagt — voor het leger 52 000 man en alzoo 8 000 man te weinig, en voor de reserve — het verloop in aanmerking genomen — 35 000 hoofden, d. i. 17 000 man te min. Vier lichtingen leveren echter voor het leger 70 000 man — alzoo 10 000 man meer dan wij behoeven en meer dan wij thans hebben; voor de reserve zullen zij — het verloop in aanmerking genomen — ruim het gewilde cijfer van 50 000 man geven. Het Pruisische stelsel, bij ons toegepast, zou dus hierop neder komen dat alle voor de dienst geschikte jonge menschen 8 jaren hadden te dienen, te weten 4 jaar bij het leger en 4 jaar bij de reserve, en dat wij, in stede van een leger te hebben van 60 000 man, een leger hadden te onderhouden van 70 000 man.

Zulk eene uitbreiding van het leger is eenvoudig eene quaestie van geld, en zou — wanneer alles overigens op den tegenwoordigen voet bleef ingericht — eene meerdere jaarlijksche uitgave vorderen van ruim f1 300 000 (1). Daarin ligt, geloof ik, al dadelijk een praktisch bezwaar tegen de invoering van het Pruisische stelsel, dat niet ligt weg te nemen is. Eene zoo aanmerkelijke verhooging van het cijfer van Oorlog zou vooreerst, naar 't mij toeschijnt, niet te verkrijgen zijn, allerminst omdat het cijfer van 70 000 man voor de verdediging niet noodig is of althans

(1) 10 000 man zijn ruim 2 regimenten infanterie. Elk regiment kost f510 000. Maar om kader voor die 10 000 man te verkrijgen, zoude het noodig zijn de positie van het kader aanmerkelijk te verbeteren, door hogere soldij en beter pensioen.

Kwam de vermeerdering met 10 000 man ook ten bate van de andere wapens, dan zou de uitgave natuurlijk nog hooger zijn.

tot hiertoe niet noodig werd geacht. Men zou dus verkrijgen een hooger cijfer, en tegenover dat nadeel zou alleen het genoeg staan van een leger te hebben, dat op Pruisische wijze is ingericht. En ditzelfde bezwaar zal zich telkens voordoen wanneer men het stelsel wil toepassen om het leger uit geheele klassen van leeftijd samen te stellen.

Maar een tweede, een niet minder groot bezwaar tegen het Pruisische stelsel is de verplichting om te dienen, die daar aan allen is opgelegd. In Pruisen is dat stelsel onder zeer buitengewone omstandigheden tot stand gekomen. Het land, geheel Europa moesten bevrijd worden van de dwingelandij van NAPOLEON; een ieder snelde te wapen voor de vrijheid, voor den algemeenen oorlog tegen den algemeenen vijand; het land verkeerde daarenboven niet in zoo bloeienden toestand als thans het geval is; de menschen konden beter gemist worden. In zulke omstandigheden is het mogelijk alle menschen onder de wapens te roepen en te houden. Sedert heeft men zich in Pruisen naar dat stelsel gevoegd; men is daarmede opgegroeid en, in weerwil van de nadeelen daaraan verbonden, heeft het volk zich ontwikkeld en is rijk en machtig geworden. Maar geheel iets anders is het zulk een stelsel plotseling, onder gewone omstandigheden, in te voeren — vooral in een land als het onze, waar alle handen zich met landbouw, handel en nijverheid bezig houden. Daar zou die invoering den meest nadeeligen invloed hebben op de geheele materiële ontwikkeling der natie en in hooge mate belemmerend werken op alle takken van bestaan. Maar daarenboven moct men niet voorbijzien dat onze natie van oudsher tegen elke verplichte dienst gestemd is geweest, en dat de invoering van dit Pruisische stelsel hier niets dan tegenzin en tegenstand zou verwekken en alzoo het doel volstrekt niet bereikt zou worden. Het is toch niet genoeg, op *doctrinaire* wijze, stelsels en regelen in te voeren, maar men behoort met de toestanden en den geest der natie te rade te gaan; immers ten slotte hangt alles van de menschen zelf af, en een stelsel, dat antipathiek is aan den geest der natie, geeft, hoe fraai het overigens zijn moge, in de praktijk toch geen resultaten.

Zoowel omdat het antipathiek zou zijn aan de burgerij, als omdat het nadeelig zou wezen voor de schatkist en niet minder

voor de materiële welvaart des lands, acht ik in het Pruisische stelsel van legervorming voor ons niet geschikt. Ik geloof dat de voorstanders daarvan dan ook gering in getal zijn en dat ik, dit stelsel bestrijdende, eigenlijk strijd tegen windmolens. De veronderstelling, dat men het Pruisische stelsel zou willen invoeren, zou voldoende zijn om in ons land dadelijk een storm van ontevredenheid op te wekken. Anders is het echter gesteld met het Zwitsersche stelsel, dat voor velen in ons land en elders verleidelijk is, omdat het een zeer groot leger voor zeer weinig geld geeft, en daarmede dus die steen der wijzen gevonden schijnt te zijn om de weerbaarheid van een land zonder noemenswaardige uitgaven te verzekeren. Werkelijk heeft men in Zwitserland een leger van 120 000 man van de drie wapens en 40 000 man georganiseerden landstorm voor de totale som, met inbegrip van de uitgaven der kantons, van $3\frac{1}{2}$ —4 miljoen franken. Zulk eene inrichting is wel geschikt om elk staathuishoudkundige en vooral de staathuishoudkundigen van de school van Manchester (die *alle* oorlogsuitgaven — ook wanneer ze alleen voor de verdediging dienen — *improductief* noemen) te doen watertanden; maar beziet men de zaak van meer nabij, dan blijkt spoedig genoeg dat wij uit het voorbeeld van Zwitserland zeer weinig kunnen afleiden voor ons land — allermint wat de geldquaestie betreft. Dit is niet moeilijk aan te toonen.

De legerinrichting van een land staat niet op zich zelve, maar is integendeel in naauw verband met zijn geheelen politieken, maatschappelijken en aardrijkskundigen toestand. Onmogelijk kan men daarom, wat in het eene land waar is, blindelings op het andere toepassen; men moet op het verschil in toestanden letten. Als koloniale mogendheid is het bezit van een, zij het ook klein staand leger, voor ons bijna eene volstrekte noodzakelijkheid, vooreerst omdat het raadzaam is hier altijd eenige georganiseerde korpsen beschikbaar te hebben, die bij buitengewone voorvallen kunnen worden uitgezonden, maar daarenboven omdat bij zulk een leger vele soldaten en onder-officieren gevormd worden, die later in Indië goede diensten bewijzen en die, voor een gedeelte althans, nimmer in dienst zouden zijn gekomen, wanneer zij zich rechtstreeks voor den Indischen dienst hadden moeten verbinden. In Zwitserland, waar niet eenmaal $\frac{1}{3}$ van het land bebouwd is,

waar handel en nijverheid zich in enkele streken concentrecen, kan verder de geheele bevolking tot een zekeren dienstdtijd, tot het bijwonen van kampen, tot het verrichten van dienst aan de grenzen worden verplicht, zonder dat daarom het land groote schade lijdt. In een land als het onze, waar men zich algemeen met handel, landbouw en nijverheid bezig houdt, zou de druk van de algemeene dienstplichtigheid zich veel meer doen gevoelen en zou het nadeel voor het geheele land veel grooter zijn. Onze aardrijkskundige toestand eindelijk, maakt kunstmatige verdedigingsliniën, vestingen en kustversterkingen noodig. Zwitserland heeft niets van dat alles (1) en spaart dus al de gelden uit, die wij moeten besteden voor aanleg en onderhoud van werken, voor artillerie-materiëel en genie-behoeften in de vestingen en voor het geheele artillerie- en genie-personeel, dat een noodzakelijk gevolg is van het bezit van een vestingstelsel.

Neemt men deze omstandigheden in aanmerking; bedenkt men dat het Zwitsersche stelsel, bij ons toegepast, ons toch niet zou ontheffen van de noodzakelijkheid om een staand leger en een vestingstelsel te hebben; brengt men in rekening het materiële nadeel aan de individuen en aan het land toegebracht door alle menschen zonder onderscheid, zij het dan ook voor korten tijd, te laten dienen — dan is het duidelijk dat het Zwitsersche stelsel voor ons op verre na niet zoo goedkoop zou zijn als het voor Zwitserland is en wij denklijk altijd nog een budget van verscheidene millioenen zouden hebben.

Maar Zwitserland heeft daarenboven eene eigenaardige manier om de kosten van het krijgswezen, schijnbaar, op een laag cijfer te houden. Men brengt daartoe eenvoudig sommige uitgaven, die in alle andere landen door het Rijk gedragen worden, op de personen over. Zoo heeft Zwitserland eene cavalerie van 3000 paarden — wat niet veel is bij een leger van 160 000 man — maar die cavalerie kost aan den Staat weinig of niets. Immers de *paarden*, de grootste uitgaaf, moeten betaald worden door de

(1) Bern, Zurich, Genève en Basel waren vroeger versterkt, maar zijn geslecht. Te St. Luciensteig in Graubunderland, te Bellinzona en te St. Maurice in Waadtland zijn kleine onbeteekenende werken. Sommigen dringen echter op de vorming van een groot centraal reduit aan.

ruiters zelf. Die cavalerie is dan ook uitsluitend samengesteld uit rijke jongelieden, die met hun eigen paarden en in fijne uniform gekleed, bij de oefeningen verschijnen. Ook ons budget zou vrij wat lager zijn, wanneer de dragonders konden goedvinden hun eigen paarden en hunne kleeding te betalen. Verder laten enkele kantons hunne dienstplichtigen van alle wapenen voor hun eigen kleeding zorgen; een ander middel tot bezuiniging, dat, op ons leger toegepast, het cijfer der begrooting niet onbeduidend zou doen verminderen. Wij zijn echter gewend onze soldaten zelf te kleden en de paarden der cavalerie zelf te betalen, zoodat — ook al namen wij het Zwitsersche stelsel aan — de uitgaven voor het personeel hooger zouden klimmen. En dit zou te meer het geval zijn omdat al hetgeen de kleeding, voeding en verzorging van den soldaat betreft, bij ons veel beter dan in Zwitserland is, en niemand in ons land toch zou vorderen, dat wij, alleen om te bezuinigen, den soldaat slechter klederen, zwarter brood en harder bedden gaven dan hij heeft.

Niettegenstaande al deze omstandigheden blijft echter het feit bestaan, dat Zwitserland voor veel minder geld dan wij een veel sterker leger onderhoudt, en het is belangrijk na te gaan hoe die uitkomst wordt verkregen. Zij is hoofdzakelijk een gevolg van drie oorzaken.

Vooreerst van deze, dat de manschappen alleen bijeenkomen tot oefening, zoodat gedurende verreweg het grootste gedeelte van het jaar geen troepen onder de wapens zijn en deze dus ook niet betaald worden. Eene tweede voorname oorzaak licht in den korten oefeningstijd, waardoor het leger slechts gedurende eenige weken behoeft te worden onderhouden.

Eindelijk wordt eene zeer groote bezuiniging daardoor verkregen, dat Zwitserland geen vast kader van officieren en onder-officieren heeft. Deze zijn en blijven burgers, of liever, hebben allen hunne burgerlijke bezigheden en betrekkingen en komen slechts in dienst tot oefening van de troepen of tot eigen oefening. Gedurende den korten tijd, dien zij onder de wapens doorbrengen, ontvangen zij een vast daggeld, en slechts enkele weinigen, die als vaste instructeurs dienen, hebben als zoodanig een vast tractement. Maar de regel is voor de groote meerderheid *geen tractement* en, wat vooral niet voorbij moet worden gezien, *geen pensioen*.

Eene tweeledige vraag staat nu ter beantwoording: Vooreerst, voldoet die inrichting in Zwitserland zelf, en kan ze toegepast worden in ons land?

Voor eenige jaren, M. H. zou ik die vraag, had ik toenmaals een bepaald antwoord moeten geven, denklijk in geheel anderen zin dan thans beantwoord hebben. Ik kende dat Zwitsersche stelsel toen slechts zeer oppervlakkig en was daarmede ingenomen; het trok mij aan gelijk het een ieder moet aantrekken, die gaarne 's lands weerbaarheid wenscht verzekerd te zien zonder daarom in groote uitgaven te vervallen. Later, meer grondige studie van de Zwitsersche krijgsinstellingen en een onderzoek, op de plaats zelve ingesteld, hebben echter mijn oorspronkelijk gevoelen zeer gewijzigd, en ik ben nu overtuigd dat het Zwitsersche stelsel en geen voldoende waarborg geeft aan het land zelf en geheel onbruikbaar is voor ons land. Ik hoop, wanneer het mij niet aan alle duidelijkheid mocht ontbreken, die overtuiging ook door u te doen deelen.

Ik heb reeds opgemerkt dat het Zwitsersche systeem zich o. a. daardoor van alle andere stelsels onderscheidt, dat de militie alleen tot oefening wordt bijeengeroepen en, is die oefening afgelopen, weder huiswaarts keert. Dit beginsel is ongetwijfeld het eenige juiste. Men onderhoudt geen leger om in tijd van vrede garnizoensdienst te doen of gevangenissen te bewaken, of om de inwendige rust te handhaven. Men heeft een leger om het land te verdedigen, om oorlog te voeren. Daartoe moet het geoefend worden en als die oefening is afgelopen, moet het leger, gelijk in Zwitserland geschiedt, tijdelijk worden ontbonden. In Zwitserland worden de gevangenissen dan ook door gewapende politieagenten bewaakt; in Oostenrijk heeft men een korps van 12 000 man gendarmerie en politie-troepen; Engeland onderhoudt in Ierland een politiekorps van ongeveer 13 000 man. Wanneer in Zwitserland de rust wordt verstoord, dan wordt de nabijgelegen militie opgeroepen en onder de wapens gehouden. Ditzelfde zou bij ons ook kunnen geschieden; wij zouden daarenboven onze marechaussée kunnen uitbreiden en daaraan eene zoodanige inrichting geven, dat dit korps kon dienen tot het bewaken van gevangenissen en tot het bewaren van de rust onder gewone omstandigheden. Maar eene bezuiniging zou dit niet zijn, want zulk

een korps zou hooger betaald moeten worden dan de soldaten, die thans voor deze diensten worden aangewezen.

Ik ben overigens geen vijand van het denkbeeld om — wanneer wij eenmaal op zich zelf staande militie-korpsen met een gedeelte militie-kader zonder vrijwilligers bezaten — eenige bataillons militie, voor zooveel dit doenlijk mocht blijken, na afloop der oefening, geheel te ontbinden, en het kader of ook huiswaarts te zenden, of in te deelen bij de blijvende bataillons. Intusschen zal het altijd noodig blijven, voortdurend een betrekkelijk groot aantal bataillons onder de wapens te hebben, en dit uitsluitend om de kaders, de officieren en onder-officieren, althans voor een groot gedeelte, permanent in dienst te kunnen houden. Vaste kaders zijn naar mijn inzien volstrekt noodzakelijk, en dit brengt mij van zelf tot de beschouwing van dit tweede hoofdbeginsel der Zwitsersehe legerinrichting, dat namelijk de kaders niet permanent in dienst zijn, maar de officieren en onder-officieren hunne burgerlijke betrekkingen blijven waarnemen en alleen in dienst komen voor de oefening.

Zwitserland heeft twee soorten van officieren: kantonnale officieren en officieren van den Bondsstaf. De eersten worden uit de militie genomen, en moeten in elk geval een rekruten-school hebben doorloopen. In sommige kantons is een diensttijd van 2 jaren als soldaat of onder-officier een vereischte. De regel is verder dat de aspiranten, alvorens bevorderd te worden, een cursus van 6 weken bijwonen aan de school voor aspirant-officieren, die te St. Gall of te Soleure gehouden wordt; in sommige kantons worden de officieren eerst benoemd en daarna bij de school gedetacheerd. De aspirant-officieren der *speciale* wapens moeten, in de meeste kantons, eerst een zeker examen afleggen en daarna *twoemalen* een cursus van 9 weken bijwonen bij de school, die te Thoune gehouden wordt. De staf-officieren worden uit de beste der kantonnale officieren gekozen, en moeten na hunne benoeming een cursus volgen van 9 weken aan de zoogenaamde *Centraal-school* te Thoune. Bij bevordering tot majoor en kolonel moeten de Bondsstaf-officieren weder 6 weken aan deze school doorbrengen. Jaarlijks wordt te Basel, in Februarij of Maart, nog een cursus van een paar weken gehouden van officieren en onder-officieren, dienende om instructeurs te vormen; verder is er te Basel jaar-

lijks een schietschool tot opleiding van onderwijzers voor het schieten. Het onderricht aan die scholen bepaalt zich — zooals trouwens bij den korten duur van de cursus niet anders mogelijk is — tot zeer elementaire zaken en is grootendeels praktisch, waartoe dan ook, zoo noodig, bij die scholen eene afdeling uit de drie wapens bestaande, of alleen een detachement infanterie, doch alleen voor de laatste 14 dagen, wordt bijeengebracht. Met de leiding van het onderricht is een korps instructeurs belast, uit hoofd- en subalterne officieren en onder-officieren bestaande. In enkele kantons zijn hiervoor vaste instructeurs aangewezen, die dan ook een vast tractement hebben; overigens treden hierbij de Bonds-staf-officieren en de beste onder-officieren uit de militie als onderwijzers op. Het mindere kader wordt uit de beste miliciens genomen, maar voor de vorming en opleiding van korporaals en onder-officieren wordt zeer weinig gedaan. Die geheele vorming bepaalt zich veelal daartoe, dat zij, na hunne benoeming, een paar weken dienst moeten doen of moeten bijeenkomen tot onderlinge oefening.

Deze wijze om kader te vormen heeft in Zwitserland minder slechte resultaten gegeven dan elders het geval zou zijn, omdat het Zwitsersche leger altijd een kern van *gediende* officieren en onder-officieren heeft gehad, die den toon gaven aan het geheel, en die als onderwijzers van groot nut waren. Ofschoon de kantons sedert lang geen troepen meer verhuuren aan vreemde mogendheden, zoeken vele Zwitsers toch nog bij vreemde legers een bestaan, dat hun vaderland hun niet schijnt te kunnen geven. Die zwervers, die lange jaren bij andere staande legers hebben gediend, worden, in hun vaderland terugkomende, dadelijk als instructeurs aangesteld en nog ziet men daar, onder de onder-officieren, oude snorrebaarden, die een deel van hun loopbaan in Napelschen dienst of in onze koloniën hebben volbracht. Zwitserland is daarenboven de wijkplaats voor velen, die om staatkundige of andere redenen, hun vaderland hebben verlaten; daaronder zijn verscheidene officieren, en het gastvrije Zwitsersche volk haast zich hun het Zwitsersche burgerschap en eene plaats in het leger aan te bieden. Zoo is de inspecteur en chef der infanterie een Badensch artillerie-officier, die om een liefdes-avontuur aan het Badensch hof, zijn vaderland verlaten heeft, en die later als

chef van den staf van GARIBALDI de bestorming van Rome heeft bijgewoond; een ander kolonel en inspecteur der infanterie is een Hollander, die ook bij ons leger heeft gediend; onder de officieren der artillerie zijn verscheiden Duitschers, en toen de bekende RUSTOW zich in Zwitserland kwam nederzetten, haastte men zich hem eene hooge betrekking bij het leger aan te bieden, die hij echter afsloeg. Zoo vindt men in alle rangen menschen, die vroeger bij staande legers hebben gediend en die daardoor de kern vormen, die noodig is om anderen te kunnen opleiden.

Niettegenstaande deze gunstige omstandigheid, worden de resultaten der opleiding van officieren en onder-officiereu in Zwitserland zelf niet zeer gunstig beoordeeld, en wenschen velen dat tot de vorming van vaste kaders zal worden overgegaan. Dit zal te meer noodig worden, naarmate de oud-gedienden, die er nu nog zijn, uit het leger verdwijnen, en ik geloof mij aan geene gewaagde voorspelling schuldig te maken, wanneer ik beweer, dat men in Zwitserland wellicht binnen weinige jaren, zoo men slechts eenigzins kans ziet ze te betalen, tot de oprichting van vaste kaders zal overgaan. Maar dan moet men ook, (omdat de kaders niet zonder troepen kunnen rondloopen), als overal elders, troepen permanent in dienst houden, en dan houdt ook eene der groote redenen van het min kostbare van het stelsel op.

Maar zelfs wanneer men kon aannemen, dat het Zwitsersche stelsel van kadervorming daar voldeed, zou daaruit nog niet volgen, dat ook wij daarmede konden volstaan. De omstandigheden zijn niet gelijk; Zwitserland kan zich niet, zooals men soms meent, verdedigen in de bergen; het moet zich juist verdedigen in de vlakten en daar veldslagen leveren. In den veldslag nu, waar groote massa's opdagen, kan men zeer goed een groot aantal officieren gebruiken, die niet wetenschappelijk gevormd zijn. Maar bij eene verdediging als de onze, die meer kunstmatig is, die oplossing van het leger in vele onderdeelen vordert, en waarbij van alles partij moet worden getrokken wat de krijgswetenschap op het gebied van vesting-oorlog, van genie- en artillerie-wetenschap schier dagelijks aan de hand doet, daar moeten de officieren, zullen zij geschikt zijn voor hunne betrekking, eene degelijke krijgskundige vorming hebben.

Dit sluit niet uit dat ook in ons leger zeer goed een zeker

aantal officieren, op Zwitsersche wijze uit de militie getrokken, kan aanwezig zijn, maar de meerderheid moet toch bestaan uit menschen, die zich geheel aan het beroep der wapenen wijden.

Vaste kaders zijn derhalve bij ons een vereischte en derhalve ook staande troepen, en daarmede valt de groote reden van goedkoopte bij het Zwitsersche stelsel weg. Laat ons nu zien in hoeverre er mogelijkheid zou bestaan, het Zwitsersche stelsel van oefening toe te passen.

Bepalen wij ons tot de infanterie, dan komt de oefening van den infanterist hierop neder. Hij wordt eerst 4 weken geoefend in eene van de grootere plaatsen van zijn kanton, waar hij in den regel gekazerneerd wordt. Het onderrigt wordt geleid ten deele door de vaste instructeurs van het kanton, oude gedienden, wier aantal echter met den dag afneemt, ten deele door burgers, die niet speciaal voor het militaire vak zijn opgeleid, die fabrikant, kruidenier, timmerman zijn, en na afloop van den oefeningstijd weder tot hunne burgerlijke bezigheden terugkeeren.

Na deze eerste oefening komt de infanterist, zoolang hij tot de Bondskeur behoort, alzoo gemiddeld tot zijn 30^e jaar, jaarlijks 3 dagen op; de kaders worden drie dagen te voren vereenigd. Van zijn 30ste tot zijn 40ste bepaalt zijn dienstdag zich tot 2 dagen per week. In de vier volgende jaren komt hij slechts 1 dag op voor eene inspectie. Onder de jaarlijksche driedaagsche oefeningen zijn ook de schietoefeningen begrepen; alleen de eigenlijke scherpeschutters (karabiniers) hebben schietoefeningen van langer duur. Om de twee jaar wordt meestal een kamp gehouden, dat 14 dagen of korter duurt, maar waarin zelden meer dan 4—6000 man vereenigd zijn, zoodat elk soldaat in den loop van zijn dienstdag meestal slechts eenmaal een dergelijk kamp bijwoont. Het totaal cijfer der oefeningsdagen bedraagt alzoo voor elk infanterist, behalve den eersten oefeningstijd, 64 dagen of ruim 2 maanden, verdeeld over 20 jaren! Intusschen zal toch wel niemand bijeenkomsten van 2—3 dagen per jaar als doelmatige oefeningen willen doen gelden, terwijl in sommige kantons daaraan ook niet bijzonder de hand wordt gehouden. Eene oefening van een paar dagen heeft wel niet veel meer te beduiden dan eene inspectie, en de werkelijke militaire vorming van den infanterist

komt dus op de eerste 4 weken neder. Kan men nu aannemen dat deze tijd voldoende is?

Alvorens die vraag te beantwoorden, wensch ik op te merken, dat de tijd, die noodig is te achten tot oefening van soldaten, zeer betrekkelijk is, en natuurlijk afhangt van den aard van de menschen, die geoefend moeten worden; van de eischen, die men stelt, en van de wijze, waarop de oefeningen geleid worden. Van daar het groot verschil in denktbeelden omtrent den duur van den oefeningstijd. In Pruisen heeft de Regering er bijna een opstand aan gewaagd om — tegenover de Vertegenwoordiging, die een tweejarigen oefeningstijd wenschte — den driejarigen te behouden, die alle militairen daar volstrekt noodig achten. In Oostenrijk blijft de soldaat der infanterie twee jaren en 9 maanden onder de wapens, in Frankrijk vier tot vijf jaren. Voor legers, die buitenlandsche oorlogen moeten voeren en waar men dus hooge eischen moet stellen, schijnt dergelijke oefeningstijd van 3 jaren of meer eene noodzakelijkheid. Legers, die alleen voor de verdediging dienen, kunnen met minder tijd volstaan. In Denemarken wisselt de oefeningstijd af tusschen de 6 en 16 maanden. In de meeste Duitsche Staten is intusschen de oefeningstijd nog 2 jaren, en in België heeft men een eersten oefeningstijd van twee jaren en 4 maanden. Hierbij moet echter niet worden voorbijgezien, dat het Belgische leger wellicht in de noodzakelijkheid zal zijn een veldslag te leveren, en men dus daar aan de troepen, namelijk aan de soldaten, hoogere eischen moet stellen dan in landen, waar — gelijk in Nederland — de verdediging zich achter liniën en rivieren concentreert; in een land als het onze moet men hooger eischen stellen aan de officieren, geringer eischen aan den soldaat; in legers, die voor den veldslag moeten dienen, moeten de troepen goed, maar kunnen de officieren, althans die van lageren rang, zonder gevaar zeer middelmatig zijn. In Nederland is de normale oefeningstijd 5 maanden.

Die oefeningstijd van 5 maanden — om mij tot ons land te bepalen — wordt hier algemeen te kort geacht. Men kan in dien tijd aan den milicien niet leeren wat hij noodig heeft te weten, en vooral ontbreekt aan troepen, die zoo korten tijd bijeen zijn geweest, de noodige vastheid en samenhang. Sommigen willen daarom een oefeningstijd van een jaar, zooals de Grondwet toe-

laat; anderen willen 6, 7 of meer maanden; allen verlangen wederoproeping der militie tot oefening in de volgende dienstjaren.

En nu dringt zich dan toch van zelve de vraag aan ons op, waarom — terwijl wij *vijf maanden* onvoldoende rekenen — terwijl alle andere landen een veel langeren oefeningstijd hebben — Zwitserland alleen gerechtigd zou zijn om te beweren, dat men een soldaat kan vormen in 4 weken? Wij en alle andere landen, die *vaste kaders*, die officieren en onder-officiëren hebben, wier eenige bezigheid het militaire vak is, achten maanden en jaren noodig, maar Zwitserland, waar de oefening ten deele geleid wordt door burgers, wier burgerlijk bedrijf hun hoofdbezigheid uitmaakt, zou met *weinige weken* kunnen volstaan? Mij dunkt, dit is reeds a priori moeilijk aan te nemen, tenzij in Zwitserland omstandigheden mogten bestaan, die daar mogelijk maken wat overal elders tot hiertoe als eene onmogelijkheid is beschouwd. Onderzoeken wij of dit werkelijk het geval is.

De Zwitser heeft vooreerst van nature lust en aanleg voor militaire oefeningen en wordt, meer dan andere natiën, van der jeugd af met schietoefeningen en met militaire oefeningen in het algemeen bezig gehouden. Wat wij wenschen dat in ons land geschieden zal, namelijk dat onder de uitspanningen der leerlingen van de scholen ook het exerceeren begrepen zij, is in Zwitserland reeds sinds lang de regel. Op de kantonnale scholen in de hoofdplaatsen der kantons worden de leerlingen soms tweemaal, maar meest eenmaal in de week, des namiddags, met exercitiën bezig gehouden, en in alle plaatsen, inzonderheid in Zurich, worden op die wijze niet onaardige resultaten verkregen. Intusschen zou men zich de zaken verkeerd voorstellen, wanneer men meende dat alle dienstplichtige Zwitsers op die wijze reeds in hun jeugd tot militairen gevormd worden. Het cijfer dergenen, die werkelijk, vóór dat zij in dienst treden, door hun verblijf op school geacht kunnen worden reeds eenige militaire vorming te hebben, is, met opzigt tot het geheele leger, gering, en dat militaire schoolonderwijs kan niet zooveel invloed hebben, dat zich daaruit het zoo groote verschil in den oefeningstijd, die in Zwitserland en elders noodig wordt geacht, laat verklaren. Vooral niet, omdat zij hier toch niet meer leeren dan exerceeren, het a. b. c, en er niet veel sprake kan

zijn van al hetgeen verder tot eene militaire opleiding behoort. Hetzelve geldt voor den natuurlijken aanleg van den Zwitser voor militaire oefeningen en voor de schietoefeningen, die daar plaats vinden. Ook daaromtrent moet men niet overdrijven. Er zijn streken, waar de bevolking veel meer militair van aard is dan bij ons en waar in de jonge menschen eene soort van militaire *chic* zit, die men te vergeefs bij ons zou zoeken; maar in vele gedeelten des lands is de bevolking toch niets meer militair van aard of voor militairen dienst geschikt dan onze miliciens, en zijn de manschappen, na een paar weken, nog even onkundig en onbehulpzaam als onze lotelingen. Het is ook waar, dat op vele plaatsen met de buks geschoten wordt, en uit de bevolking dier streken worden dan ook de scherpschutters getrokken, waarvan het totaal, voor de Bondskeur en de reserve, ongeveer 8000 bedraagt. Maar onder de eigenlijke linie-infanterie, de massa, zijn tal van menschen, die nooit of zeer weinig geschoten hebben, en zoo verklaart zich de schijnbaar vreemde klacht in de Zwitsersche officiële rapporten van de inspecteurs der infanterie, dat de geoefendheid der manschappen in het schieten, zeer veel te wenschen overlaat.

Al die omstandigheden, waarop wij hier wezen — de natuurlijke aanleg van den Zwitser voor den dienst, de militaire oefeningen op de scholen en de gewoonte van het bukschieten — maken zeker de militaire opleiding van den Zwitserschen soldaat gemakkelijker, kunnen eene reden zijn, waarom men daar, in Zwitserland, in 4 weken grootere resultaten verkrijgt dan elders mogelijk zou zijn; maar men zou de beteekenis dier gunstige omstandigheden buitenmatig overdrijven, wanneer men aannam, dat daardoor alleen in Zwitserland mogelijk zou worden wat in alle andere landen onmogelijk wordt geacht: dat men daardoor in vier *weken* zou kunnen verkrijgen, waartoe men in andere landen geen mogelijkheid ziet in vier *maanden* te geraken.

Men beweert soms, dat men in andere landen toegeeft aan de zucht tot parade-cultuur, dat men zich in Zwitserland daarvan vrijhoudt, en zoodoende tijd wint. Voor parade-cultuur is bij een oefeningstijd van 4 weken natuurlijk geen gelegenheid. Ik wil ook wel aannemen, dat die zucht in andere landen bestaat, en ik geloof dat men in ons land nog eenigen tijd zou kunnen uitwinnen door een gewijzigd, vereenvoudigd oefeningsstelsel, waarbij

men zich uitsluitend bepaalde tot hetgeen voor den oorlog het meest noodig is. Maar overigens kan men niet beweren, dat bij ons met de parade-cultuur veel tijd verloren zou gaan, en dat daarin de verklaring zou te vinden zijn van het groote verschil in den oefeningstijd, die hier en daar wordt noodig geacht.

Ligt het geheim dan wellicht in het Zwitsersche stelsel van *plaatselijke* oefeningen? Zou men meenen, dat de soldaten spoediger en beter geoefend konden worden, wanneer ze bij kleine afdeelingen verspreid zijn over het geheele land, dan wanneer men ze bijeen trekt in eenige groote afdeelingen? Zouden dus zij, die in ons leger, vooral met het oog op de oefening, sedert jaren aandrigen op concentratie van het leger in groote garnizoenen, de zaken ten eenenmale verkeerd inzien, en zou men juist het leger moeten *verspreiden*? De oefening zou dus beter geleid worden, wanneer men ze overlaat aan tal van subalterne personen, die dikwijls zelf toezigt behoeven, dan wanneer ze geschiedt onder leiding van verschillende bevelhebbers, en van officieren en onder-officieren, waarvan de een den ander controleert? Dit zal toch niemand in ernst volhouden, en daarin ligt reeds, naar mijne zienswijze, de veroordeeling van dat stelsel van plaatselijke oefeningen.

Maar daarenboven, zoodanig stelsel zou dan alleen bruikbaar zijn, wanneer men alle oefening zou willen beperken tot de handgrepen en tot détail-exercitiën. Alle verdere oefeningen, in de veld- en voorposten-dienst en den kleinen oorlog, die meer troepen en terreinen vorderen die niet overal te vinden zijn, worden daardoor onmogelijk. Van oefening in den vesting-oorlog kan geen sprake zijn. De aanvoerders zelf, die slechts bij uitzondering eens eenige troepen onder hun bevel krijgen, kunnen zich niet vormen voor hunne taak. De geheele opleiding van bevelhebbers en minderen kan bij zulk een stelsel niet anders dan hoogst gebrekkig zijn.

Ook wordt door hen, die plaatselijke oefeningen voorstaan, geheel voorbijgezien, dat de opleiding van den soldaat zich niet tot exercitiën bepaalt. De manschappen zelf moeten hunne kleding en wapens leeren onderhouden en op de hoogte worden gebracht van hunne militaire plichten; omgekeerd moeten officieren en onder-officieren zorg leeren hebben voor hunne manschappen

en ze tot bruikbare soldaten opleiden. De bataillons- en kompanies-kommandanten moeten hunne officieren, de officieren hunne onder-officieren, de onder-officieren hunne soldaten vormen, en dit vordert bijeenzijn in niet al te kleine afdeelingen en toezicht van den eenen rang op den anderen. Van die geheele militaire vorming kan, bij een stelsel van plaatselijke oefening, niets terecht komen (1).

Wel verre alzoo dat het Zwitsersche oefenings-stelsel tot bekorting zou leiden, is dat stelsel het beste middel om den soldaat nooit geoefend te krijgen, en ziedaar nu ook de slotsom, waartoe ik door mijn overzicht van de Zwitsersche oefeningsmethode komen wilde. Het beste middel om de troepen spoedig en goed te vormen, is, niet ze te verspreiden, maar ze zooveel mogelijk te *vereenigen*.

Zwitserland heeft alzoo een gebrekkig oefeningsstelsel en zeer middelmatige instructeurs. Het heeft boven ons voor, dat *een gedeelte* der manschappen meer aanleg en lust voor den dienst heeft dan de onze, meer gewoonte van militaire oefeningen, en meer bedrevenheid in het schieten. Daartegenover staat echter, dat de eischen, aan den Zwitserschen soldaat te stellen, grooter moeten wezen dan bij ons, want — wij merkten het boven reeds op — de Zwitsersche troepen moeten worden opgeleid — niet om achter liniën te vechten — maar om slag te leveren in het open veld. Het is eene geheel verkeerde meening, dat Zwitserland zich zou moeten verdedigen in zijn bergen. Daar zouden geen middelen zijn om troepen te onderhouden en daar valt ook niets te verdedigen. Zwitserland moet de vlakten, de centrum van bevolking en rijkdom beschermen en daartoe, wel aanvankelijk den bergoorlog voeren, maar zich toch baseeren op de vlakten

(1) Nog veel minder natuurlijk, wanneer men de miliciens in hunne woningen laat. Zoo kan men ze wel leeren *exerceeren*, maar de vorming van een soldaat bepaalt zich niet tot *exerceeren*.

Die vorming eischt kazerneering, ook in Zwitserland trouwens de regel. Maar Zwitserland heeft geen vestingen en kan dus in elke geschikte plaats eene kazerne bouwen; wij, die, met het oog op den oorlog, kazernen moeten hebben in de *vestingen*, kunnen geen geld besteden voor kazernen in andere plaatsen, die met ons verdedigingsstelsel in geen verband staan.

Ook het helpmiddel om op verschillende plaatsen kampen op te richten, kan weinig baten. Het ontbrekt ons daartoe overal aan terrein.

en daar, des noods, den veldslag aannemen. En die vorming voor den veldslag eischt in de troepen, zooals wij hierboven reeds opmerkten, juist, voor alles, vastheid en samenhang zooals slechts door langdurig samenzijn kunnen verkregen worden, en die wij, die geen veldslagen hebben te leveren, niet in die mate behoeven.

Hoogere eischen alzoo voor den soldaat dan bij ons; daarbij een slechter oefeningsstelsel en veel minder geschikte instructeurs, en toch zouden de Zwitsers in 4 weken kunnen doen, wat ons in 5 maanden onmogelijk voorkomt, en waar alle andere landen een veel grooter tijdruimte voor besteden. Ligt het besluit nu niet voor de hand, dat de tijd, die in Zwitserland voor de oefening wordt besteed, ten eene-male onvoldoende is? En dit is ook mijne overtuiging, en ik geloof de overtuiging van allen, die de Zwitsersche legerinrichting met onpartijdigheid hebben onderzocht. Verschillende omstandigheden waarop hierboven reeds gewezen werd, zijn oorzaak dat men in Zwitserland in een bepaald tijdsbestek beter resultaten verkrijgt dan elders. Verder wordt de korte oefeningstijd daar zeer goed gebruikt; men vordert daar, in die 4 weken, meer van de menschen dan hier gevorderd wordt en dan men, bij een langer samenzijn, zou kunnen vorderen. Daardoor verkrijgt men uitkomsten, die, de tijd in aanmerking genomen, bewondering verdienen, maar ik geloof toch te mogen zeggen, dat aan de Zwitsersche troepen genoegzame oefening en vooral die vastheid en samenhang ontbreken, die in den oorlog onmisbaar zijn. De Zwitsersche officieren zullen tegenover een vreemdeling niet spoedig kritiek uitoefenen op hun eigen legerinrichting, maar de uitstekendste officieren daar maken zich toch geene illusiën en stellen zich van den afloop van een strijd tegenover staande troepen, weinig goeds voor. Men heeft daar een groot en sterk leger in schijn, dat eerbied verdient om den krachtigen nationalen geest, die daarin huist, maar een leger tevens, dat uit een militair oogpunt, naar mijne overtuiging, geene groote waarde heeft. (1)

(1) De onbepaalde voorstanders van de Zwitsersche krijgsinstellingen beroepen zich soms, — om de dengdelijkheid daarvan te bewijzen — op de geschiedenis, meer bepaald op den Sonderbonds-oorlog (1847) en de Neuchâtel'sche quaestie.

De Sonderbonds-oorlog was niets dan een binnenlandsche strijd van het Bondsbestuur, ondersteund door 14 kantons, tegen 7 andere kantons, die opgestaan waren. De wederstand der opstandelingen, die zeer slecht aangevoerd

De Zwitsersche legerinrichting verklaart zich uit vroegere toestanden. Toen de kantons nog troepen verhuurden aan alle andere mogendheden, toen hadden zij, nevens hun militie-leger, in werkelijkheid een staand leger. In de capitulatiën was meestal de bepaling opgenomen, dat de troepen, die zij verhuurden, naar Zwitserland terug moesten komen, wanneer het Vaderland zelf werd bedreigd. Men had dus altijd oude gediende troepen onder de hand om den eersten stoot af te weren. Daarenboven kwamen al die Zwitsers voor en na uit vreemde krijgsdienst terug, en hieruit trok men de officieren en onder-officieren. Daardoor, door de opname van die gediende en uitstekende soldaten, kreeg het militie-leger eene kracht en eene beteekenis, welke het thans mist. Verder rekende men op *eenige weken tot voorbereiding* en zoo was het in vroeger jaren denkbaar, dat men, door een goed kader gesteund, het leger in bruikbaren toestand had gebracht tegen dat de oorlog begon. Nu er weinig tijd tot voorbereiding is; nu de kaders uit de militie zelve moeten worden aangevuld, heeft het stelsel zijne waarde grootendeels verloren. Het wordt behouden en zal wellicht nog lang behouden worden, niet echter omdat men het stelsel zoo voortreffelijk acht, maar omdat Zwitserland niet in staat is de uitgave te dragen, die de oprichting van een zoo groot staand leger, als dat land voor zijne verdediging behoeft, zou na zich sleepen. Ook hier vereenigt men zich met het mindere, om-

werden, was geheel onbeduidend. Freiburg gaf zich zonder slag of stoot over, Luzern eveneens. Slechts een of twee belangrijke schermutselingen. Verlies aan weerszijden 600 man. Hoe zijn daaruit gevolgtrekkingen te maken voor de waarde van het Zwitsersche leger?

Nog veel minder bewijst de Neuchâtel'sche quacstie. Toen Pruisen in Dec. 56 de diplomatische betrekkingen met Zwitserland afbrak en zich gereed scheen te maken om zijne rechten op Neuchâtel met de wapenen te doen gelden, toen snelde met bewonderenswaardige geestdrift het gansche volk te wapen om den strijd tegen Pruisen te aanvaarden. Maar het kwam tot geen strijd; en deze gebeurtenis bewijst alleen, wat niemand tegenspreekt, dat het den Zwitsers niet aan geestdrift en stoutmoedigheid ontbreekt waar het de verdediging van de onafhankelijkheid des vaderlands geldt.

Bij een werkelijken oorlog heeft het Zwitsersche leger nooit iets bijzonders uitgericht. Integendeel, in den tijd van Napoleon, o. a. in 1799, heeft geen volk minder tegenstand geboden dan het Zwitsersche.

Het ontbreekt aan elk hewijs, dat het Zwitsersche leger, bij een werkelijken oorlog, in staat zou zijn tegenover een ander leger het veld te behouden.

dat het meerdere niet te verkrijgen is, en blijft men indachtig aan de les, die de Grieksche Wetgever ons gegeven heeft: „ik heb aan Athene niet de beste wetten gegeven, maar de beste wetten waarvoor het vatbaar was.”

En welke zouden nu ten slotte de gevolgen zijn van de invocering van het Zwitsersche stelsel in ons land? Geen andere dan dat wij in plaats van een leger van 60 000 man te onderhouden een leger zouden moeten betalen van 300 000 man, en dat wij — in stede van jaarlijks 8—11 000 miliciens 5—12 maanden te oefenen — 17 of 18 000 miliciens, *gedurende dienzelfden tijd* tot oefening onder de wapens zouden moeten hebben. Inderdaad bestaat er geen enkele reden waarom wij — *meer* menschen in de gelederen roepende — die menschen *minder* zouden moeten oefenen. Zij, die het stelsel van algemeene dienstplichtigheid voorstaan, en daaraan verbinden mindere oefening, geven mij den indruk alsof zij, wat aan de *kwaliteit* ontbreekt, door de *kwantiteit* willen opwegen. Dit gaat intusschen niet aan, en zoo komt men — algemeene dienstplichtigheid verlangende — altijd van zelf tot het Pruisische stelsel. Dat stelsel drijft het oorlogsbudget tot een zeer hoog cijfer op, werkt in hooge mate belemmerend op alle takken van welvaart en maakt de geheele bevolking tot soldaten. Ik herhaal daarom, wat ik reeds vroeger heb beweerd, dat men aan hen, die de aanneming van het stelsel van algemeene dienstplichtigheid, wegens de finantiële voordeelen, voor hun eigen land aanprijzen, geen grooter ondiensd zou kunnen doen dan door hun vrijheid te geven tot dadelijke invoering van hetgeen zij wenschen.

Daar alzoo noch het Pruisische, noch het Zwitsersche stelsel voor ons land dienen kan, blijft nog slechts te onderzoeken of de derde wijze, waarop het stelsel van algemeene dienstplichtigheid kan worden toegepast — samenstelling van de militie op den tegenwoordigen voet en inlijving van alle overige dienstplichtigen bij de schutterij — ook aanbeveling verdient. Dit stelsel is met de Grondwet vereenigbaar en niets zou beletten het bij de aanstaande wet op de schutterijen in toepassing te brengen. Nemen wij aan dat men hiertoe overging, dat alle strijdbare mannen van 25—45 jaar dienstplichtig werden verklaard, dan zouden wij, na aftrek der militie en der vrijwillig dienende soldaten, ceuc schutterij verkrijgen van 300 000 hoofden.

Maar nu moet ik aan hen, die zoodanige uitbreiding der schutterij wenschelijk achten, toch met bescheidenheid de vraag stellen, of zij zich wel genoegzaam rekenschap hebben gegeven van al de gevolgen, aan het bijeenbrengen eener zoodanige wapenmacht verbonden? Ik laat het denkbeeld ter zijde, dat men zoo vele menschen dienstplichtig zou verklaren alleen om handen te hebben voor de verschillende werkzaamheden, die zich in tijd van oorlog kunnen voordoen. Dit denkbeeld komt mij zeer goed voor, wanneer men die menschen slechts niet kleedt, noch wapent, noch oefent, en ze alleen voor buitengewonen militairen arbeid beschikbaar houdt. Maar geheel iets anders is, wanneer men, zooals sommige wenschen, al die schutters op militaire wijze zou formeeren. Die 300 000 moeten vooreerst in tijd van vrede gekleed en gewapend worden, hetgeen tot eene zeer belangrijke vermeerdering van kosten aanleiding zal geven. Maar daarenboven, van waar zal men het kader verkrijgen dat voor zulk een schutterij-leger wordt vereischt? Ik heb niet zoozeer het oog op de officieren en onder-officieren der schutterij zelve, maar op al de generaals en hoofd-officieren, noodig voor het bevel over de verschillende onderdeelen, die toch niet uitsluitend door schutter-officieren kunnen worden aangevoerd. Hoe zullen verder in tijd van oorlog al die schutters behoorlijk uitgerust, hoe zullen zij gevoed en onder dak gebracht worden? Al die zaken laten zich gemakkelijk regelen op het papier, maar in de werkelijkheid is het gansch geene gemakkelijke zaak om op eenmaal te moeten voorzien in de behoeften van eene wapenmacht van 300 000 man. In een tijd, waarin iedereen de handen vol heeft, op het oogenblik dat het bestuur reeds honderde bezwaren zal hebben te overwinnen, alleen maar om ons *leger* mobiel te maken, zouden die 300 000 schutters niets geven dan verwarring, en wel verre van aan de verdediging bevorderlijk te zijn, zouden zij die ten eene-nale verlammen.

Ik kan mij verklaren dat men de versterking of uitbreiding noodig acht van het eigenlijke leger; ik begrijp dat men daartoe verhooging kan verlangen van het cijfer der militie, of dat men die uitbreiding door de oprichting van korpsen vrijwilligers wil zoeken te verkrijgen; op die wijze verkrijgt men eene vermeerdering van de eigenlijke troepen, die geheel georganiseerd en ge-

oefend zijn en die dus altijd nut kunnen doen. Maar welk voordeel men kan zien in eene bovenmatige opdrijving van het cijfer der schutterij, die toch nooit als een leger zal kunnen worden ingericht, is mij volkomen onverklaarbaar. 50 000 schutters zijn, naar mijn oordeel, voldoende voor de verdediging, indien zij slechts goed geoefend zijn. De wet moet derhalve zoo worden ingericht, dat dit getal, na aftrek dergenen, die — hetzij omdat de vijand hunne positie heeft bezet, hetzij om andere redenen — niet opkomen, in werkelijkheid worde bereikt. Meer schutters zouden echter veel last en weinig nut aanbrengen.

De toepassing van het stelsel van algemeene dienstplichtigheid schijnt alzoo evenmin voor schutterij als voor het leger wenschelijk. Zij, die daarop aandringen, gaan, naar 't mij voorkomt, te veel van de stelling uit, dat de kracht van een leger en de steun van eene verdediging gelegen zijn in een *groot aantal* troepen, terwijl de hoofdzak veel meer is om *goede, bruikbare* troepen te hebben. De *hoedanigheid* is van meer belang dan de *hoeveelheid*. In Zwitserland is de hoedanigheid aan de hoeveelheid opgeofferd en ditzelfde zou het geval worden bij ons, wanneer ooit dat Zwitsersche stelsel in praktijk mogt worden gebragt. In Pruisen heeft men de zaak beter ingezien; daar heeft men veel troepen, maar die troepen worden tevens goed geoefend, en dat stelsel is zeker — wanneer men alleen op de militaire belangen let — het beste. Maar in een land, waar men slechts over beperkte hulpmiddelen kan beschikken en waar men niet alles ondergeschikt kan noch wil maken aan de eischen van het krijgswezen, behoort men zich te bepalen tot eene kleine, eene voldoende wapenmacht, die echter zoo goed mogelijk georganiseerd en geoefend moet wezen. Naar mijn inzien hebben wij niet zoozeer behoefte aan *uitbreiding*, althans niet aan zoodanige uitbreiding als het stelsel van algemeene dienstplichtigheid zou medebrengen, dan wel aan *verbetering*. Die verbetering vordert verschillende veranderingen en zelfs hervormingen, waarover ik thans niet wensch te spreken, maar zij vordert ook in zekere mate de toepassing van het grondwettig beginsel van algemeene dienstplichtigheid en wel in dien zin, dat de plaatsvervauging zoo mogelijk afgeschaft en in elk geval beperkt worde.

De geachte schrijver van *Nederland en Pruisen* gaat ongetwijfeld

te ver, wanneer hij in zijne brochure de militie „een samen-raapsel noemt uit de heffe des volks." Maar zijne bewering is toch in zooverre juist, dat werkelijk het beste gedeelte der natie zich aan den krijgsdienst onttrekt, dat de zware last der militaire dienstplichtigheid hoofdzakelijk nederkomt op de mindere klassen der bevolking en dat art. 177 der Grondwet alzoo eene doode letter is. Wie eenigszins gegoed is, koopt zich een plaatsvervanger en die algemeene toepassing van de vergunning om zich te doen vervangen, werkt nadeelig op het gehalte der militie. Een tweede, niet minder groot nadeel der plaatsvervanging is, dat daardoor het verkrijgen van vrijwilligers zeer wordt tegen-gewerkt. De vrijwilligers en de plaatsvervangers toch recruteeren zich beiden uit dezelfde klasse van menschen en nu is het duidelijk, dat de man, die dienen wil, liever in dienst treedt van den particulier, die hem 300—400 gulden betaalt, dan van het Rijk, dat slechts een karig handgeld geeft. Daarbij komt dan nog dat de vrijwilliger weinig of niets voor heeft boven den plaatsvervanger, terwijl deze in den regel slechts 15 maanden, de vrijwilliger 3 jaar of langer heeft te dienen. Nu kan men wel de positie van den vrijwilliger gunstiger maken dan die van den plaatsvervanger, en daardoor het getal vrijwilligers doen toenemen, maar het staat toch te vreezen dat, zoolang de plaatsvervanging bestaat, het cijfer der vrijwilligers altijd onvoldoende zal blijven. Nu schrijft art. 178 der Grondwet — en dit zal toch wel niemand ontkennen — de oprichting voor van korpsen vrijwilligers, en aan die grondwettige bepaling kan geen gevolg worden gegeven, zoolang de onbeperkte vergunning tot plaatsvervanging bestaat. Ook in dit opzicht werkt de militie-wet de zuivere toepassing van de Grondwet tegen. Afschaffing der plaatsvervanging schijnt alzoo evenzoo door de artt. 177 en 178 der Grondwet als door de billijkheid geboden, maar ik haast mij er bij te voegen, dat die afschaffing in elk geval zou moeten worden voorafgegaan door de afscheiding van de soldaten van het staande leger van de manschappen der militie.

Ik zal nu den onlangs hier gevoerden strijd over de strekking van de artt. 178 en 180 der Grondwet niet op nieuw openen, maar ik moet toch de vrijheid nemen op te merken, dat — zoolang de eigenlijke soldaten en de miliciens in een korps verenigd

zijn — van eene afschaffing der plaatsvervanging geen sprake kan zijn. Toen in 1848 en later, ook in ons land, de zaak der plaatsvervanging zoo herhaaldelijk en soms met zooveel hevigheid in openbare geschriften is behandeld, heeft men voorbijgezien dat er verschil is tusschen plaatsvervanging bij een *conscriptie-leger*, zooals wij werkelijk bezitten, en een *militie-leger*, zooals wij, volgens de Grondwet, behooren te hebben. Bij een conscriptie-leger lijft men de manschappen der militia, die eigenlijk slechts onder de wapens mogen komen om geoefend te worden, bij de soldaten van beroep in, houdt ze ten deele het geheele jaar onder de wapens en laat ze alle diensten verrichten van eigenlijke soldaten; het zou, naar 't mij voorkomt, in de hoogste mate onrechtvaardig zijn, wanneer men den burgers de vrijheid ontnam om zich aan dezen soldatendienst door het stellen van een plaatsvervanger te onttrekken. Maar de zaak is geheel anders bij een militia-leger, waarin zich geen soldaten bevinden, die dan toch altijd uit de minste klasse der bevolking moeten getrokken worden, waarin slechts burgers van elken rang en stand worden aangetroffen, die bijeenkomen tot oefening. Bij zulk een leger bestaat geen geldige reden om aan enkelen de gelegenheid te geven zich voor geld aan den dienst te onttrekken, en hier mag derhalve van plaatsvervanging geen sprake zijn.

Tot zoover de theorie. In de praktijk is echter die afschaffing der plaatsvervanging zeer bezwaarlijk, en het valt ook niet te ontkennen, dat gewigtige redenen voor het behoud der instelling pleiten. Wanneer men zelf militair is en toch uit eigen beweging dient, dan is het gemakkelijk zoo losweg te decreteren, dat de plaatsvervanging moet worden afgeschaft en dat iedereen behoort te dienen. Maar de burger, die leven moet, die voor zijn bestaan en zijn toekomst heeft te zorgen, denkt daar eenigszins anders over en is volstrekt niet van meening, dat men op de wereld is om soldaat te zijn, heeft ook niet den minsten lust om met — indien ik deze uitdrukking gebruiken mag — „jan rap en zijn maat” in dezelfde kamer te wonen en soms tot de meest stuitende diensten gebezigd te worden. In de meeste, zelfs in despotisch geregeerde landen, is de plaatsvervanging dan ook behouden. Alleen in Pruisen en in Zwitserland bestaan ze niet. Maar in Zwitserland is de dienstitijd zeer kort en is de algemeene dienstplichtigheid dus minder druk-

kend dan ze voor andere landen zou zijn. En wat Pruisen betreft, hebben wij reeds gewezen op de zeer buitengewone omstandigheden, waaronder de militaire inrichting daar tot stand is gekomen, en die het mogelijk hebben gemaakt een stelsel in toepassing te brengen, dat tot hiertoe nog nergens in praktijk is gebracht. Naar het mij voorkomt is er dan ook weinig kans om het denkbeeld van geheele afschaffing der plaatsvervangings tot verwezenlijking te brengen, en is een practisch resultaat alleen te bereiken door aan te dringen, niet op afschaffing der plaatsvervangings, maar op *beperking*.

Die beperking zou ik wenschen te verkrijgen langs twee wegen: rechtstreeks door de plaatsvervangings zelve te bemoeilijken en middellijk door de dienst bij de militie voor die jongelieden, die niet eenige achtereenvolgende maanden aan hunne gewone bezigheden kunnen onttrokken worden, minder bezwaarlijk te maken.

De plaatsvervangings zou bemoeilijkt dienen te worden door te bepalen, dat de plaatsvervanger — niet 15 maanden zooals thans — maar de volle 5 militie-jaren, en dus 2 jaar langer dan de vrijwilliger, onafgebroken zal dienen. Die dienst zou ik willen laten verrichten bij het staande leger van art. 178 en de Regering zou zich, volgens het in Frankrijk aangenomen stelsel van afkoop, met de bezorging moeten belasten. Een ieder, die dus niet zelf bij de militie wilde dienen, zou slechts hebben te betalen eene zekere som, die ik op het dubbel zou willen stellen van hetgeen thans voor een plaatsvervanger wordt betaald. Die som zou jaarlijks door de Regering in overleg met de Vertegenwoordiging moeten worden vastgesteld. Voor het aldus ontvangen geld zou de Regering plaatsvervangers of, wil men, vrijwilligers moeten koopen. Daar echter de som zeer hoog is, zullen velen, die nu een plaatsvervanger stellen, liever zelf bij de militie dienen, en dit zal inzonderheid het geval zijn, wanneer men den dienst bij de militie gemakkelijker maakt.

Dit zou kunnen geschieden door aan de jongelieden, die in de militie vallen, voor zooveel zij hun eigen kleeding willen betalen, te vergunnen slechts 3 maanden dienst te doen, des verkiezende in 3 verschillende termijnen, en in de stad en bij het korps (niet bij het wapen) hunner keuze. Deze jongelieden, die ik *militie-cadets* wensch te noemen, zouden, voor zooveel de infanterie betreft:

1°. bekend moeten zijn met de behandeling van het geweer en met de beginselen van het schijfschieten;

2°. de soldaten- en pelotons-school theoretisch moeten kennen.

Voor de andere wapens zouden gelijksoortige eischen gesteld moeten worden. Zij zouden, even als in Pruisen voor de *Einjährigen* is bepaald, in de stad kunnen wonen en buiten dienst burgerkleeding mogen dragen. Desverkiezende zouden zij kunnen wonen in de kazerne en daar gezamenlijk eten voor rekening van het rijk. In dit geval zou de geheele uitgave zich bepalen tot de kleeding, waar tegenover als eene bate zou staan, dat de militie-cadets gedurende 3 maanden niet voor woning en voeding hadden te zorgen. Daar de dienst zich zou bepalen tot de werkelijke oefeningen en enkele wachten, zouden de militie-cadets in den regel den avond ter hunner beschikking hebben en dus zelfs niet eenmaal hunne studiën of burgerlijke bezigheden geheel behoeven te laten varen (1).

Op deze wijze zou de plaatsvervangings, of liever de afkoop, nog altijd bestaan als een toevlucht voor hen, die volstrekt verhinderd zijn te dienen. Alle anderen, voor wie de dienst niet zoo bezwaarlijk is en die tegen de groote uitgaaf opzien, die een plaatsvervanger in het aangegeven stelsel vorderen zou, krijgen langs dezen weg gelegenheid op gemakkelijke en min kostbare wijze aan hunne dienstverplichting te voldoen. Wanneer nu tevens de algemeene opinie zich meer en meer tegen de plaatsvervangings verheft; wanneer het langzamerhand als eene soort van flauwheid beschouwd zal worden, dat men niet zelf voor zoo korten tijd dient, en wanneer tevens de jeugd op de scholen reeds eenigszins aan militaire oefeningen gewend wordt, waardoor de bestaande tegenzin tegen den dienst zal verminderen — dan kan men, naar ik geloof, veilig aannemen, dat binnen weinige jaren de plaatsvervangings, zoo niet geheel uitgestorven, dan toch binnen zeer enge grenzen beperkt zal zijn. Zoo zal onze militie inderdaad tot een volksleger, tot een krachtig en deugdzaam ligchaam worden, waarin niet alleen de fysieke elementen, maar ook de

(1) Reeds elders is door mij opgemerkt, dat deze militie-cadets de kern moeten zijn voor militie- en schutter-officiëren, maar dit punt valt buiten den kring van deze beschouwingen.

intelligente en beschaafde elementen van ons volk zullen zijn vertegenwoordigd. Zoo zal, door deze, beperking der plaatsvervanging, waarbij andere maatregelen behooren te komen, de toepassing mogelijk zijn van art. 178 der Grondwet, dat de oprichting van korpsen vrijwilligers voorschrijft (1). En zoo zal dus niet alleen het gehalte, maar ook het getal onzer levende strijdkrachten verhoogd en ons leger in staat gesteld worden, beter dan bij de bestaande inrichting mogelijk is, de taak te volbrengen, waartoe het geroepen kan worden.

In de voorgaande beschouwingen heb ik getracht, M. H., eenige gegevens bij te brengen, die tot juistere beoordeeling kunnen dienen van de vraag, in den aanvang mijner rede op den voorgrond gesteld, of de invoering der algemeene dienstplichtigheid noodig of wenschelijk is. Wanneer ik dat denkbeeld bestreden heb, dan heb ik dat gedaan omdat de toepassing daarvan mij voorkomt voor de belangen van het land niet voordeelig te kunnen zijn. Ik breng gaarne hulde aan de vaderlandslievende bedoelingen van die mannen, die — buiten het leger staande — door hunne geschriften de verbetering van het krijgswezen trachten te bevorderen en daartoe de algemeene dienstplichtigheid aanprijzen. Maar, de goede bedoeling erkennende, moet men niet blind zijn voor de gebreken, die men in deze voorstellen meent op te merken. Elke stap, die in eene verkeerde richting wordt gedaan, is een stap terug. Daarom behoort elk voorstel wel overwogen en geen stap gedaan te worden dan na rijp beraad. De overweging van het denkbeeld om de algemeene dienstplichtigheid hier in te voeren, heeft mij de overtuiging gegeven, dat wij, dien weg inslaande, een verkeerden weg zouden opgaan. Met een leger van vrijwilligers van 9 of 10 000 man infanterie, — het cijfer, dat bij de tegenwoordige organisatie ook is aangenomen — met de bijbehorende cavalerie en artillerie; met de 45 000 man militie, zijnde de werkelijke sterkte der 5 volle lichtingen, en deze kunnen wij, bij goede regeling van de wijze van oproeping, altijd hebben; 50 à 90 000 man schutterij, zooals de wet ons spoedig zal

(1) Bij de infanterie dienen thans in het geheel over de 4 lichtingen (1863—66) genomen, 6000 plaatsvervangers. Bij het geheele leger in den regel dus denklijk 8 of 9000 plaatsvervangers.

geven, en daarachter de vrijwillige scherpschutters-korpsen, hebben wij voor de verdediging van ons land — ook wanneer wij de verdediging met de buiten-liniën willen beginnen — menschen genoeg. De hoofdzaak is slechts dat die menschen goed geoefend zijn en goed aangevoerd worden, en dat zij hulpen steun vinden in de geestkracht en de vaderlandslievende gezindheid der bevolking. Zijn die omstandigheden aanwezig en worden wij — wat God verhoede — met een oorlog bedreigd, dan kunnen wij voorzeker zoo goed als Denemarken en Hannover te gronde gaan. Maar wij hebben tweemaal aan de wereld het schouwspel gegeven van een klein volk, onbezweken het hoofd biedende aan de machtigste monarchen der aarde, wie zegt u dat wij niet bestemd zijn ook in deze eeuw aan de wereld te toonen, dat boven het recht van den sterkste nog het recht van de vrijheid gaat? Die zulke verwachtingen ijdel en hersenschimmig noemt, miskent de kracht, die een volk kan ontwikkelen, waar het de verdediging geldt van zijne vrijheid en zijne eigendommen. Het oogenblik is wellicht niet verre meer, waarin het Nederlandsche volk zal worden opgeroepen tot dezen heiligen strijd: moge de Nederlander van onze dagen zich dan een waardig nakomeling toonen van die heldenmoedige mannen, die eenmaal de vaan des opstands tegen Spanje ontplooiden, en onze roemrijke oorlogsvlag zegevierend rondvoerden op alle zeeën der wereld!

De *Voorzitter* betuigt, namens de Vergadering, den heer DE ROO VAN ALDERWERELT bijzonderen dank voor de zeer belangrijke bijdrage door hem geleverd, en stelt de gelegenheid open voor gedachtenwisseling; in de eerste plaats over het eerste punt: dat het beginsel van algemeene dienstpligtigheid, in Pruissen en Zwitserland toegepast, voor ons land geene aanbeveling verdient.

De heer J. C. C. DEN BËER POORTUGAEL zegt het volgende:

Ten opzigte der verschillende stelsels van algemeene dienstpligtigheid heeft de heer de ROO VAN ALDERWERELT, wiens rede wij met het meeste genoegen gehoord hebben, geruimen tijd stil gestaan bij het stelsel, dat in Zwitserland is ingevoerd. Door dat stelsel heeft Zwitserland voor weinig geld een groot, maar — de

heer DE ROO voegde er zelf bij — geen goed leger. Die verklaring is voldoende om het stelsel van algemeene dienstplichtigheid, zooals het in Zwitserland bestaat, voor ons land onbruikbaar en ontoepasselijk te verklaren. De heer DE ROO meent evenwel dat het stelsel, door de weinige kosten die er aan verbonden zijn, voor de staathuishoudkundigen groote aantrekkelijkheid bezit.

Het andere, het Pruissische stelsel, dat de heer DE ROO in de eerste plaats behandelde, zou minder aanhangers vinden. Dit stelsel, om hier te lande toepasselijk te zijn, vordert dat de Grondwet worde veranderd. Dit zou de heer DE ROO afkeuren, althans niet wenschelijk achten, omdat onze Grondwet, eerst sedert betrekkelijk korten tijd in werking, nog niet in het gansche volk is ingeweven, en dat verscheidene organieke wetten nog niet tot stand zijn gebragt. Hiertegenover meen ik te moeten herinneren, dat de Grondwet van 1840 reeds in 1848 is gewijzigd. Wanneer het nu werkelijk *noodzakelijk* zoude zijn, dan zie ik niet in waarom de Grondwet van 1848 niet in 1867 of 1868 aan eene herziening zou kunnen worden onderworpen.

„De organieke wetten zijn nog niet tot stand gekomen,” zegt de heer DE ROO. Dit is volkomen juist. Wij behoeven ons slechts te herinneren, dat o. a. de wet op de schutterijen nog van het jaar 1817 is. Wij zouden derhalve lang op eene herziening der Grondwet moeten wachten, wanneer vooraf eerst alle organieke wetten moesten zijn tot stand gebragt. Ik laat nu geheel in het midden of wijziging der Grondwet noodig is, maar kom alleen op tegen deze argumenten, door den heer DE ROO gebezigd.

Het Pruissische stelsel in te voeren, alleen om het genoeg en te hebben dat stelsel ook hier te lande toegepast te zien, zou natuurlijk verkeerd zijn. Volgens de tegenwoordige organisatie moeten wij 60 000 man hebben. Nu heeft de heer DE ROO gezegd, dat die organisatie voldoende is. Ik moet daartegen doen opmerken, dat de Minister van Oorlog onze tegenwoordige organisatie niet voldoende acht om ons laud te verdedigen, en daarom heeft voorgesteld, elke ligting met 3000 man te vermeerderen. Daardoor zal men komen op hetzelfde cijfer van 70 000 man, dat, volgens den heer DE ROO, bij toepassing van het Pruissische stelsel van algemeene dienstplichtigheid, in vier jaren onder de wapenen zou worden gebragt.

Dat stelsel is in Pruissen geboren, omdat men zich wilde onttrekken aan den smaad en de vernedering, in 1806 en 1807 het Pruissische volk aangedaan. Nu geloof ik dat het beter is, bij tijds een stelsel in te voeren, waardoor men verzekerd is zoodanigen smaad te *voorkomen*, dan zulks later te doen, om zich aan dien smaad te onttrekken.

Plotseling is dat stelsel in Pruissen ingevoerd, en dat plotselinge invoeren zou voor ons land verkeerd zijn. Men moet evenwel met alle zaken, die men wil invoeren, eens een begin maken, en ik geloof dat wij ons aan het stelsel van algemeenen dienstplicht in het eind even goed zouden gewennen als men dit in Pruissen gedaan heeft.

De tegenzin in de dienst is eene waarheid; Nederland is tot nog toe niet eene militaire natie. Het is echter te hopen dat die tegenzin, die ook volgens den heer DE ROO VAN ALDERWERELT reeds langzamerhand schijnt af te nemen, gelijk reeds uit de vrijwillige wapenoefeningen en de invoering daarvan op scholen en gymnasiën blijkt, allengs nog verder zal afnemen.

Ik moet erkennen, dat ik een voorstander van den algemeenen dienstplicht zou wezen, en van meening ben dat het Pruissische stelsel, niet in al zijne onderdeelen — want wij behoeven niet alles na te volgen — maar in zijne algemeene trekken, goed voor ons land en heilzaam in de gevolgen zou zijn.

Die algemeene dienstplicht, waardoor Rome groot is geworden, minder nog door het tal van soldaten dat daardoor in de Romeinsche legers kwam, dan wel doordien het karakter van den Romein er krachtig door werd ontwikkeld, gevormd en veredeld, is alleen het middel geweest, waardoor Pruissen zich van de vernedering, in de jaren 1806 en 1807 ondervonden, heeft kunnen opheffen; waardoor het in 1813 de hydra heeft kunnen nedervellen, voor welke gansch Midden-Europa beefde, en waardoor het de gevreesde en magtige Staat is geworden, welke, even als de bon constrictor, thans bezig is zijne nauwelijks ingeslokte prooi te verteren, tot dat hij zich weder opheft en uitrekt en loswindt, om zijn honger op nieuw te bevredigen!

Maar niet alleen in Pruissen, ook in Zwitserland en Zweden, in het *zoogenaamde* koninkrijk Saksen, in Nassau. in de voorma-

lige vrije stad Frankfort en in Hamburg, is of wordt de algemeene dienstpligt ingevoerd.

Van Frankrijk spreek ik niet. Daar zou de regeering, die in geheel bijzondere omstandigheden verkeert, gaarne den algemeenen dienstpligt ingevoerd zien; doch de Keizer gevoelt, dat hij oud en krank begint te worden, en wenscht vooral zijne keizerlijke kroon aan zijn opvolger, den jeugdigen Prins, te verzekeren. Om het volk te vriend te houden, moet de verkozen monarch zijne kiezers niet tegen zich innemen, want het voorstaan van den algemeenen dienstpligt is, niemand zal het ontkennen, geen geschikt middel om zich populair te maken. Van daar, dat men dat stelsel in Frankrijk niet zal zien invoeren.

Denemarken, Beijeren en Oostenrijk staan op het punt om de overige Staten na te volgen, en wat voor al die Rijken, voor gansch Midden-Europa, noodig geacht of ingevoerd wordt, zou dat alleen voor Nederland eene legervorming zijn, die geen aanbeveling verdient?

Zouden wij dan in waarheid zijn, zoo als de *Kreuzzeitung*, het orgaan der jonkerpartij te Berlijn, ons gelieft te noemen: „Onzen Lieven Heers wonderbaarlijkste schepselen op aarde, die iets Chineesch en Japanneesch hebben gekregen?” als toch, wat overal goed, doelmatig of wenschelijk wordt bevonden, voor ons alleen niet deugt?

Ik zal thans niet onderzoeken, of de algemeene dienstpligt bij het leger of bij de schutterij moet worden volbragt, hoewel ik het bij het leger het verkieslijkst zou vinden. Ik zal mij nu niet verdiepen in de uitlegging van art. 177 der Grondwet, want dit art. vooral schijnt toch voor zeer verschillende uitleggingen vatbaar te zijn, maar liever het gevoelen van een schrijver van Europeischen naam, ook door den heer DE ROO VAN ALDERWERELT aangehaald, omtrent dit onderwerp mededeelen. Ik bedoel Rüstow, die, in zijn laatste werk: *Der Krieg von 1866 in Deutschland und Italien*, over Frankrijks voorgenomen leger-reorganisatie sprekende, zegt:

„Die *allgemeine Wehrpflicht*, welcher persönlich Genüge gethan werden muss, will der französischen *Bourgeoisie* nicht in den Kopf, und doch wird ohne sie auf dem bezeichneten Wege schwerlich etwas auszurichten sein.

„Eben diese allgemeine Wehrpflicht, seit den Befreiungskriegen in das preussische Volk eingelebt, hat dem preussischen Heere so grosse Dienste geleistet.“

De heer DE ROO VAN ALDERWERELT heeft jaren lang gewezen op het onvoldoende van ons personeel en op het gebrek aan kaders; en echter verzet hij zich tegen het eenige *zekere* middel, waardoor wij meer soldaten, betere kaders en eene talrijke militie kunnen verkrijgen. Hij is toch niet alleen tegen den algemeenen dienstpligt, maar hij wenscht ook het behoud van de tegenwoordige organisatiën en verklaart zich zelfs tegen eene *vermeerdering* van de militie.

Alleen wanneer bij ons de ontwikkelde jongelieden der militie, even als in Pruissen met de *Einjährigen* het geval is, op soortgelijken voet voor kaders worden opgeleid (en dit is alleen bij algemeenen dienstpligt en geheele afschaffing, of althans groote beperking, van de plaatsvervanging mogelijk) kunnen onze kaders voltallig worden en uit goede stof, of althans betere dan de tegenwoordige bestaan.

Tracht dit te verkrijgen, zoo als de heer DE ROO VAN ALDERWERELT heeft gemeend, door vrijwilligers te werven, eene sierlijke uniform, meer soldij, eene betere toekomst, eene genoegelijke dienst en andere zaken meer, — het zal zeker iets kunnen bijdragen, maar er een afdoend middel in te zoeken, geloof ik dat eene utopie is.

Vrijwilligers verkrijgen wij niet meer in *genoeg-amen* getale en van voldoende gehalte. De welvaart in ons land en de dagloonen zijn — gelukkig voor Nederland — te hoog. Vroeger kon dit, maar thans niet meer. Het getij is verlopen; de bakens dienen dus ook verzet te worden. Er zijn geen vrijwilligers genoeg te verkrijgen en, die er zijn, gaan veelal naar de Oost. Daarom moeten wij voor het leger hier vooral miliciens hebben en is, volgens mij, de algemeene dienstpligt werkelijk aanbevelenswaardig.

Waarom zou dit ook niet? Wij voeren en zullen nimmer anders voeren dan *verdedigende* oorlogen. Is het dan zoo onbillijk, dat ieder medewerke en strijde voor de onafhankelijkheid van het land dat hij bewoont? Waarom en met welk regt moet alleen de een zijn bloed vergieten voor de vrijheid des vaderlands en het algemeen nationaal eigendom, en de andere, die veeltijds nog

meer van de zegeningen des vredes en de vruchten van den eigendom geniet, dien strijd in ledige rust aanzien?

„De algemeene dienstpligt zou hier te lande niet ingevoerd kunnen worden: de Kamers zouden daar nimmer in treden,” is mij wel eens tegengeworpen, ook nu nog — als ik mij niet bedrieg en goed verstaan heb — door den heer DE ROO VAN ALDERWERELT, aangevoerd; — ’t is echter mogelijk, dat ik mij vergis. Doch hoe dit zij, het eerste beweren beaam ik niet; het tweede is mogelijk, want — en dit is de ernstige zijde van de zaak, — *wij krijgen algemeenen dienstpligt*, daar houd ik mij van overtuigd; het is alleen eene quaestie van tijd en mogelijk van nationaliteit!

Laten wij hopen en meer doen nog dan dit, laten wij werken, wroeten en strijden dat het de buitenlander, de vreemdeling niet zijn zal, die ons, als Hannover, dien pligt oplegt. Laat ons dat doen als eene heilige, dure verplichting, met al onze krachten en vermogens, ieder hoofd voor hoofd en man voor man, in en buiten zijn kring, hier en overal, nu en altijd, tot dat wij gereed zijn en door eigen kracht onze onafhankelijkheid gewaarborgd zal wezen, want de algemeene dienstpligt, die ons en onze zonen anders verbeidt, zou oneindig zwaarder zijn dan die, welken wij als Nederlanders behoeven te vervullen, en vernederend en grievend tevens zou die wezen.

De heer DE ROO VAN ALDERWERELT heeft, toen de Minister van Oorlog de ligtingen met 3000 man slechts wilde vermeerderen, in zijne nota gezegd, dat hij niet zou medewerken om den druk van den militiepligt voor het volk te verzwaren. De druk der natie! God geve, dat die nimmer knellender op de schouderen worde gelegd! Dat dan de zonen van Nederland, des noods *allen*, als oude Bataven strijden voor de vrijheid, voor de eer en de onafhankelijkheid van hun geboortegrond.

In het algemeen en aan ieder zeg ik: Wilt gij het belang van het volk, — wilt gij het Vaderland voor schande en de natie voor een zwaren en vernederenden militiedruk behoeden, schraagt dan althans de plannen van den Minister, dien wij het geluk hebben te bezitten, en werkt die thans niet tegen. Niemand, hoop ik, zal mij verdenken van eigenbelang. Ditzelfde zou ik, in waarheid, eenige jaren geleden nimmer hebben gezegd. Wij hebben echter

thans — ik spreek van het leger — God dank! de ongelukkige jaren van Pharaos droom achter den rug; laten wij hopen dat ook nog de gelukkige jaren ons gegeven zullen worden. Het is mij echter dikwerf als een benaauwde droom, het gevoel en het de borst zamendrukkend bewustzijn van een nakend en dreigend gevaar, en daarbij dat tal van onverschilligen te zien, die spelende en wandelende en caricoleerende het leven doordartelen en blind zijn voor al, wat daar buiten stelselmatig wordt voorbereid. Door stil te zitten en te zwijgen, werken wij als de Trappisten aan ons eigen graf, aan het graf van Nederland. Alleen door algemeen zamen te werken, door eene talrijke militia, door tal van burgers, die zich vrijwillig oefenen en organiseeren, kunnen en *zullen* wij staande blijven. Dat daartoe echter geen tijd verloren ga! Liever algemeen dienstplicht, dan 3000 man meer, maar liever deze, dan het vroegere veel te beperkte getal. Het is, opdat wij niet als de ongelukkige uit de *Neujahrnacht* van JEAN PAUL zullen roepen: „Komme nur wieder, Jugend von Niederland, komme wieder!" want het is hier werkelijkheid en geen droom, en de onvruchtbare vijf voorgaande jaren zijn reeds onherroepelijk in den afgrond van het verleden. Dat het heden vruchtbaar zij, is het streven van den Minister van Oorlog. Het is de plicht van de overige regeerders, van de vertegenwoordiging, van gansch het volk, wil het geen zelfmoord begaan, die pogingen te schragen. Daarom ook moeten wij hebben eene vermeerdering der militia, des noods gevolgd door algemeene dienstplichtigheid.

De VOORZITTER. Zonder bepaaldelijk eene aanmerking te willen maken op de rede van den vorigen Spreker, moet ik de wenschelijkheid te kennen geven om niet te spreken in goed- of afkeurenden zin over hetgeen een Minister doet, of nota's te bespreken door leden der Tweede Kamer ingediend. Daardoor toch zou het debat in deze Vereeniging van aard veranderen. Ten opzichte van nota's van leden kan men misschien eene uitzondering maken, omdat zij publieke stukken zijn, maar zeker is het niet wenschelijk om zich in goed- of afkeurenden zin over de plannen en denkbeelden van een Minister uit te laten.

De heer DEN BEEK POORTUGAEL. Ik heb enkel van de plannen

van den Minister gesproken, voor zoover die in een publiek stuk bekend zijn gemaakt.

De heer ROERDA VAN EYSINGA. Mijne Heeren! Ik moet beginnen met te herhalen, wat ik reeds in eene vorige bijeenkomst zeide, dat ik niet in de *détails* zal treden. Wij moeten het hier eerst eens worden omtrent de beginselen, en eerst daarna kunnen wij twisten over de toepassing.

Ik beken gaarne dezen avond veel van den heer DE ROO VAN ALDERWERELT te hebben geleerd, maar toch ben ik niet door hem overtuigd geworden. Ik blijf vasthouden aan het stelsel van algemeene dienstpligtigheid. Ik zeg nu niet: „copieër het Pruissische stelsel, of het Zwitsersche, of het Noord-Amerikaansche, waarvan ik dezen avond, tot mijne verwondering, te weinig gehoord heb, want de copyën zijn meestal slechter dan de origineelen;” maar ik blijf van meening, dat, gelijk ieder burger verplicht is zijne belasting in geld op te brengen, ook ieder verplicht is tot het opbrengen van zijne belasting in bloed. Wie zich laat vertegenwoordigen, legt zijn gevoel van zelfverantwoordelijkheid meestal af. Men is gewoon van den vertegenwoordiger te zeggen: „Het is zijne zaak; ik heb er mijne belasting voor opgebracht; hij wordt er voor betaald.”

De heer DE ROO VAN ALDERWERELT heeft beweerd, dat algemeene dienstpligtigheid voor ons volk te bezwarend zou zijn. Een volk klaagt niet zoo zeer over *zwaarte van druk* als over *ongelijkheid van druk*. Een bevoegd beoordeelaar heeft er hier vroeger op gewezen, hoe geduldig ons volk, na 1830, jaren lang zware lasten heeft gedragen. Een ander bekwaam getuige heeft ons vroeger de percentagewijze verhouding van dienstpligtigheid tusschen ons land en andere Staten doen kennen. Maar de werkman bij ons zegt niet: „Ik word zooveel ligter belast dan de burger in Engeland en zooveel zwaarder dan de burger in Zwitserland;” neen, hij zegt: „Ik word zooveel zwaarder belast dan de rijken.”

De heer DE ROO VAN ALDERWERELT meent, dat algemeene dienstpligtigheid in strijd zoude zijn met de belangen van ons volk, dat zich bijna geheel wijdt aan handel, landbouw en industrie. Ik keer de redeneering om en zeg: „een volk, dat zich bijna uitsluitend wijdt aan stoffelijke belangen, moet dagelijks meer en

meer er zich aan gewennen, zijne gedachten verder uit te strekken dan tot zijn winkel, en leeren, dat het wel en wee van alle medeburgers afhangt van de mate van inspanning van iederen burger."

Ik geloof, dat er dezen avond — om een woord van *MULTATULI* te bezigen — te veel *gestelseld* is. Zoo hebben ook velen de overwinning van Königgrätz toegeschreven aan de Pruissische leger-organisatie van 1866, maar von Rüstow heeft in zijn jongste werk teregt aangetoond, dat zij bevochten werd door den *geest* van het Noordduitsche volk. Een land wordt niet gered door stelsels. Daarvoor zijn twee hoogere drijfveeren noodig: of godsdienstijver of vaderlandsliefde. Ziet de Turken! Zij werden vroeger door godsdienstijver gedreven, en nu die ijver verflaauwt, zakt het Turksche rijk ineen.

Wij hebben onze oorlogen tegen *FILIPS II* en *LODEWIJK XIV* zegevierend gestreden, omdat wij bevreesd waren voor de inquisitie, en omdat wij het lot duchtten van de Hugenoten en de *dragonnades*.

De Spanjaarden hebben met kracht tegen *NAPOLEON* gevochten, omdat hunne priesters hun dagelijks geleerd hadden hunne gedachten verder uit te strekken dan tot huis en erf, en eerbied te koesteren voor troon en altaar.

Ik verlang nu niet, dat wij door priesters en predikanten tegen Pruisen zullen worden aangevoerd. Maar er is nog eene drijfveer: vaderlandsliefde. Deze evenwel behoort te worden aangekweekt, want vaderlandsliefde is een vaag, onbestemd begrip, waarmede men moeilijk gemeenzaam wordt. Zoo staat er geschreven: „Heb God lief boven alles!" Maar wie doet dat? — Zoo zegt men ook: „Heb uw vaderland lief!" Maar wie onzer denkt den geheelen dag aan zijn vaderland? Daarom moeten wij in die liefde worden opgevoed. Met algemeene dienstpligtigheid alleen kweekt men wel geoefende scherpschutters en goede drilmeesters, maar nog geene wakkere, warme verdedigers van den vaderlandschen grond.

De heer *DE ROO VAN ALDERWERELT* heeft gezegd, dat eene leger-organisatie in verband moet worden gebracht met den politieken, maatschappelijken en geographischen toestand. Maar zij moet ook in overeenstemming zijn met de overlevering, de geschiedenis van het volk. En wij zijn een vrij volk. Wij kunnen

veel leeren van de Noord-Amerikanen. Daar heeft de vaderlands-liefde meer *physionomie*. Daar stelt ieder zijne glorie in de glorie van het land; daar ziet ieder in de algemeene welvaart zijn eigen werk. En waarom? Omdat hij dagelijks in de gemeente deel neemt aan de behartiging van het algemeen belang: in de gemeente, in dat kleine vaderland, leert de Noord-Amerikaan het groote vaderland lief te hebben.

Mijne Heeren! zegt nu niet, dat ik ga afdwalen op politiek terrein, want de heer DE ROO VAN ALDERWERELT heeft in zijne inleiding teregt verklaard, dat ieder op de politieke verschijnselen moet letten. Het oogenblik is donker. Als BISMARCK ons tijd laat, kunnen wij misschien onze onafhankelijkheid nog redden. Maar ik vrees, dat het te laat is. Wel lees ik overal, dat ons land nog te verdedigen *zou zijn*, maar nergens lees ik, dat het nog te verdedigen *is*. Als ik zie, dat er nog kanalen langs den IJssel moeten worden aangelegd, dat de Veluwe nog in eene tweede Vendée moet worden herschapen, heb ik weinig hoop.

Maar als ons nog eenige jaren tijd gegund worden, kunnen wij ons redden, maar dan moet onze uitgedoofde volksgeest te gelijk herschapen worden. Wij moeten leeren, gelijk in Noord-Amerika, dagelijks het publiek belang werkdadig te behartigen. Daar heeft men geen gemeenteraad, maar komen de leden van eene gemeente (*township*) telkens voor de publieke zaak bijeen op het marktplein, of, gelijk de ouden zouden gezegd hebben, op het *Forum*. Moet er eene school worden gebouwd, zoo vergaderen de burgers, spreken met elkander over de noodzakelijkheid, over de kosten, over de plek, en kiezen een of twee personen (*select-men* of *trustees*), die met den bouw worden belast. Even gemeenschappelijk werken zij, als het een hospitaal, of eene beurs, of den aanleg van riolen, of maatregelen tegen de cholera geldt.

De VOORZITTER. Ik geloof, dat wij nu afdwalen. Ik herinner den Spreker, dat thans het eerste punt aan de orde is, namelijk: in hoeverre het Pruisische of het Zwitsersche stelsel de voorkeur verdient boven het onze.

De heer ROORDA VAN EYSINGA. Mijnheer de Voorzitter! het doet mij leed buiten de orde te zijn gegaan. Ik heb U niet goed

verstaan. Deze zaal leent zich daartoe niet. Ik meende, dat wij over dienstplichtigheid in het algemeen spraken. Ik zal nu niet verder divagueeren, maar misschien mijne beschouwingen reserveeren voor eene afzonderlijke voordragt en daarom kort afbreken.

De heer DE ROO VAN ALDERWERELT heeft gezegd, dat elke stap in de verkeerde rigting een stap achteruit is. Maar ik zie in algemeene dienstplichtigheid een stap in de goede rigting en dus een stap vooruit. Zij zal een eerste stap zijn tot algemeene deelneming aan het algemeen belang.

Om te resumeeren :

Billijkheid en regtvaardigheid brengen mede algemeene dienstplichtigheid.

Maar met algemeene dienstplichtigheid alleen vormt men slechts goede drillmeesters en geoefende scherpschutters, maar nog geene vaderlandslievende verdedigers van onzen grond. Daartoe moet men gestadig belangstelling in de publieke zaak opwekken.

De heer DE ROO VAN ALDERWERELT heeft gezegd, dat de gewapende magt *steun* moet vinden in eene vaderlandslievende bevolking. Eene wakkere, warme, zegevierende strijdmagt, hetzij staand leger, hetzij militie, hetzij schutterij, hetzij burgerwapening, kan alleen *ontspringen* aan een wakker en vaderlandslievend volk.

De heer BREDIUS zegt, dat hij niet voornemens was over het eerste punt te spreken, maar hetgeen hij van den eersten Spreker en ook van volgende redenaars gehoord heeft, geeft hem aanleiding om het woord te nemen.

In de eerste plaats is eene beschuldiging gericht tegen de staathuishoudkunde. De eerste Spreker heeft gezegd, dat er staathuishoudkundigen zijn, die het geheele leger, indien het mogelijk was, zouden willen wegvagen, althans alles wat het moest kosten. Spreker merkt hieromtrent aan, dat dergelijke personen den naam van staathuishoudkundigen niet verdienen, want de leer der staathuishoudkunde is, dat voor alles de prijs moet betaald worden die het waard is, en wanneer wij nu aannemen dat ons land, vooral in den tegenwoordigen toestand van Europa, de verdediging van een leger tegenover magtige vijanden noodig heeft, even als de dijken en zeeweringen tegen het water, dan mogen

wij niet zeggen dat een leger eene overbodige zaak is, maar moet het integendeel op een zoodanigen voet gebragt worden, als de verdediging van het land vereischt. Iemand, die werkelijk den naam van staathuishoudkundige verdient, zal geen gelden van het budget van oorlog wegschrappen, wanneer die werkelijk noodig zijn.

Deze beschouwingen brengen Spreker ook tot dezelfde conclusie, wat den algemeenen dienstpligt betreft. Als leek zal hij niet beslissen of die algemeene dienstpligt al dan niet noodig is en ingevoerd moet worden of niet; maar het is juist weder die gewraakte staathuishoudkunde, die dat punt zal beslissen. Als de staathuishoudkunde heeft uitgemaakt dat het leger van zekere sterkte moet zijn, en deze niet anders bereikt kan worden dan door den algemeenen dienstpligt, dan moet die ingevoerd worden, en zal dit ook geschieden.

Men heeft gezegd, dat de Grondwet zich daartegen verzet, en dus veranderd moet worden. Spreker kan die meening niet deelen. Zij is alleen gegrond op een enkele woordje, dat in art. 178 voorkomt, waar gesproken wordt van loting.

Maar waarmede begint het hoofdstuk der defensie? Met artikel 177. En dit artikel domineert het geheele hoofdstuk van de defensie. Dit artikel is de major. Dit artikel zegt, dat op ieder ingezeten de verplichting rust de wapenen te dragen; niet de verplichting om geld te geven om dit door anderen te laten doen, maar zelf de wapenen te dragen, en niet te rijk en te voornaam te zijn om doodgeschoten te worden.

Wanneer men zegt: „Het beginsel van loting verzet zich tegen algemeene dienstpligtigheid en daarom zou, om dit stelsel te kunnen invoeren, de Grondwet veranderd moeten worden,” dan zegt Spreker: „Maak de contingenten zoo groot, dat niemand een vrij nommer trekt.” Daarmede is aan de letter der Grondwet voldaan en tevens ook aan haren geest, die wil, dat ieder Nederlandsch burger zal optrekken om den vaderlandschen grond te verdedigen, en ieder zal toonen dat hij een Nederlander is en zich nog herinnert de daden van onze voorvaderen, op wier roem wij zoo lang geteerd hebben. Het is thans de tijd om te toonen dat wij niet ontaard zijn. Wanneer algemeene dienstpligtigheid van ons wordt gevorderd, morre niemand, hij zij rijk of arm. Wanneer

bij zijne zonen ziet optrekken, zegge hij: „Dit is voor mijn land en voor zijn land, voor mijn heil en zijn heil.” En wie heeft het meeste belang bij eene verdediging van den vaderlandschen bodem, bij die veel of die niets heeft? Ongetwijfeld, die het meeste heeft. Men zegge ook niet dat algemeene dienstpligtigheid niet ligt in de bedoelingen der Grondwet. Dit te beweren is in strijd met onze nationale instellingen. Door de Grondwet zijn alle privilegiën afgeschaft. Ieder is gelijk voor de wet, zoowel in belasting in geld als in bloed.

Spr. gelooft niet dat de natie zich verzet tegen algemeene dienstpligtigheid. Wie zich herinnert de dagen van 1830, weet welke opgewondenheid er toen bestond in ons land. Ook toen waren er velen die, even als thans, den tijd spelende, wandelende en caracoleerende doorbragten. Toen echter het „te wapen” uit den Koninklijken mond gevloeid was, was alles vergeten en was de geestdrift algemeen. En waarvoor? Was het om den vaderlandschen grond te verdedigen? Neen, wij werden niet bedreigd. Wij wilden slechts afvallige broeders tot ons terugbrengen. Wij wilden niets anders dan onze nationale eer, die wij gekrenkt waanden, wreken. Een gevoel van nationale eer was opgewekt. En welk gevoel zal ons niet bezielen, wanneer het gelden mogt de verdediging van onze onafhankelijkheid? Wanneer het de vraag zal gelden: „Wilt gij een Duitscher zijn of een vrije Hollander?” kan het antwoord niet dubbelzinnig wezen. Wanneer de staathuishoudkundigen beslissen dat algemeene dienstpligtigheid noodig is, zal dit beginsel ingang vinden bij de natie. Even als in 1830, ja met nog meer geestdrift dan toen, zal ieder burger de wapenen aangrijpen, wanneer de verdediging van het Vaderland, ons allen zoo dierbaar, dit vorderen mogt.

De heer KNOOP zegt: „Mijnheer de Voorzitter! In de rede van den heer DE ROO VAN ALDERWERELT komt een punt voor, waarover ik met hem in gevoelen verschil. Het is over den tijd, noodig tot oefening der militie.

Volgens den heer DE ROO is die tijd in *Zwitserland* gesteld op 4 weken, bij ons op 5—6 maanden, en in andere landen op 2, 3 tot 4 jaar. Ik laat daar, of in die andere landen daarvoor ook redenen bestaan, die niet op de oefening betrekking hebben;

maar, zoo als de heer DE ROO bij redeneering afleidt, dat de oefening in *Zwitserland* onvoldoende moet zijn, is het mij toch tot dusverre niet gebleken dat die oefening onvoldoende is; en wanneer hij, verder gaande, beweert, dat ook een oefeningstijd van 5 maanden nog als te kort moet worden beschouwd, zou ik het wenschelijk geacht hebben, dat hij de gronden voor die bewering had aangewezen.

De korter of langer duur der oefening onzer militie is toch eene zaak van zeer veel belang, niet enkel voor die duizenden onzer landgenooten, die telken jare als miliciens optreden, maar ook omdat elke dag, dien de militie onder de wapens is, eene uitgaaf vordert van ongeveer f 5000. Wordt dus de oefeningstijd b. v. met slechts 1 à 2 maanden onnoodig verlengd, dan heeft die reeds eene verspilling van tonnen gouds ten gevolge en tevens eene onstaatkundige verzwarende van de militiedienst.

De heer DE ROO heeft de gronden voor zijne meening, dat eene oefening gedurende 5 maanden niet voldoende is, niet opgegeven; toch kon het hem bekend zijn, dat er voorstanders zijn van nog korter oefeningstijd dan 5 maanden, voorstanders die hunne meening, behalve op redeneering, ook op de ondervinding gronden. Onder het bestuur van den generaal LIST werd de oefeningstijd der miliciens beperkt tot 3 maanden, en die beperking bleef gedurende een tiental opvolgende jaren bestaan. Aanvankelijk ondervond men wel bezwaren, — men was eene langwijlige oefeningswijze gewoon, — maar die bezwaren verdwenen, en het bleek dat drie maanden, doeltreffend gebruikt, alleszins voldoende waren. Evenwel vreesde men nog, dat het zoo spoedig geleerde ook spoedig vergeten zou zijn; die vrees bleek ijdel, toen, in 1848, twee onder de wapens teruggeroepen, in vorige jaren slechts gedurende 3 maanden geoefende ligtingen, binnen zeer korten tijd — eene 14 dagen — weder alleszins in staat waren met hunne overige kameraden in het bataillon op te treden.

Wat nog de vesting-artillerie in het bijzonder betreft, heb ik althoud opgemerkt, dat de miliciens binnen de drie maanden kan leeren, alles wat men den kanonnier in gewone tijden leert, zoodat ook daar een langer verblijf ter oefening onnoodig is.

Daarom, Mijnheer de Voorzitter, hoezeer hulde doende aan de uitmuntende rede van den heer DE ROO VAN ALDERWERELT, be-

tuig ik nogmaals mijne spijt, dat in die rede niet duidelijk wordt aangegeven, waarom een oefeningstijd van 5 maanden hem te kort voorkomt.

De heer DE ROO VAN ALDERWERELT was op het punt de bedenkingen, door de verschillende sprekers gemaakt, te beantwoorden, toen de Voorzitter nog even het woord geeft aan den heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELD.

Deze geeft in overweging, daar het uur reeds ver verstreken is en reeds verscheiden leden de Vergadering verlaten hebben, de verdere discussiën tot eene volgende bijeenkomst uit te stellen, indien zulks met de inzichten van het Bestuur en voornamelijk van den heer DE ROO VAN ALDERWERELT mogt strooken. Hij zou vreezen dat het thans bij de repliek zou blijven, en hij acht het onderwerp, vooral de Grondwettige quaestie, van uitnemend belang om nog nader besproken te worden.

De heer BREDIUS voegt hierbij, dat de twee andere punten van dezen avond nog niet behandeld zijn, en dat er vooral tegen het derde bezwaar bij hem bestaat.

De *Voorzitter* verklaart zich bereid om het onderwerp in eene volgende Vergadering nogmaals aan de orde te stellen, indien de heer DE ROO VAN ALDERWERELT zich daarmede vereenigen kan, en voegt er bij, dat het hem leed doet, dat ook het onderwerp der schutterijen niet in twee zittingen behandeld is, daar de bespreking nu wel wat vlugtig heeft plaats gehad. Te meer zou de Voorzitter er toe genegen zijn, omdat het niet zeker is, of men voor de volgende bijeenkomst op een spreker zal kunnen rekenen.

De heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT geeft nog te kennen, dat het zijn voornemen geenszins was om eene stemming over zijn voorstel uit te lokken, maar dat hij zijn voorstel slechts aan het oordeel van het Bestuur en der Vergadering heeft willen onderwerpen. Indien hij niet zou vreezen, eenigszins indiscreet te zijn, dan zou hij wel een beroep op de vaderlandsliefde van den heer DE ROO VAN ALDERWERELT willen doen, om nog bij eene volgende maal zijne stellingen nader te komen verdedigen. Spreker gelooft, dat eene nadere bespreking, wanneer men geen

defenders heeft van de kracht van den heer DE ROO, veel gevaar loopt eene schermutseling *in's Blauw hinein* te worden. Het geldt hier een groot belang, vooral met opzigt tot de Grondwettige quaestie, zoodat hij zijn voorstel om de discussie te verdagen nog nader durft aandringen.

De heer DE ROO VAN ALDERWERELT verklaart de redenen, waarmede de heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT zijn voorstel aangedrongen heeft, zeer op prijs te stellen en gaarne, indien het mogelijk is, aan het gedane verzoek te willen voldoen; doch hij mag niet ontveinzen, dat hij niet zeker is of hij de volgende maal gelegenheid zal hebben in de Vergadering te verschijnen, daar het wel mogelijk zou zijn, dat de werkzaamheden der Tweede Kamer in de aanstaande maand het hem onmogelijk maakten zich behoorlijk voor te bereiden.

Na nog eene korte gedachtenwisseling, — waarbij de Voorzitter doet opmerken, dat de volgende Vergadering niet eene geheele maand behoeft uitgesteld te blijven, daar het Reglement van Orde alleen zegt, dat er *minstens* ééne Vergadering in de maand moet gehouden worden, — wordt besloten, de verdere discussie te verdagen tot eene volgende bijeenkomst.

Nadat 37 nieuwe leden zijn aangenomen, wordt de Vergadering gesloten.

Namens het Bestuur,

S. A. Lutz,

Secretaris.

VERVOLG

OP

DE NAAMLIJST DER LEDEN.

Aangenomen leden in de Vergadering van 22
Februarij 1867.

Te 'sGravenhage.

Kraijenhoff van de Leur, (S.) Luit. ter zee 2^e klasse.
Maanen, (Mr. C. F. T. van) Advokaat-Generaal bij den Hoogen Raad.
Rees, (P. A. van) Kapitein-Luitenant ter Zee.
Rietstap, (J. B.) Stenograaf bij de Staten-Generaal.
Steger, (C. A.) Eerste Stenograaf bij de Staten-Generaal.
Sonnville, (P. de) Particulier.
Velden. (Jhr. Mr. P. A. van den)
Walther, (H. W.) Luit. ter Zee 1^e klasse.

Te Amersfoort.

Zegers Ryser, (J. W. J.) Kapitein der Veld-Artillerie.

Te Bergen op Zoom.

Savelsberg, (R. F.) 2^e Luit. Kwartiermeester.
Verspyck, (R. P.) 1^e Luit. bij het 3^e Reg. Infanterie.

Te Delft.

Beijerinck, (F. L. W.) 2^e Luit. der Artillerie.

Te Deventer.

Duymaer van Twist, (Mr. A. J.) Minister van Staat, Oud-Gouverneur-Generaal van Ned. Indië, Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

Jackson, (R. A.) Kolonel, Kommandant van het 1^e Reg. Dragonders.

Te Gorinchem.

Schut, (W.) Kapitein der Genie.

Te Gouda.

Staal, (H. P.) 2^e Luit. bij het 4^e Reg. Infanterie.

Te Grave.

Dedem van Driesberg, (Baron F. W. A. van) 1e Luit. bij het
5e Reg. Inf.

Wrangel auf Lindenberg, (W. von) Majoor bij het 5e Reg. Infanterie.

Te Haarlem.

Verschuer, (Baron B. A. van) Kamerheer in buitengewone dienst
van Z. M. den Koning.

Wilbrenninck, (J. C.) 1e Luit. Adj. bij het 3e Reg. Dragoniers.

Te Harderwijk.

Seelig, (M. W.) Luit.-Kolonel, Kommandant van het Kolon. Werf-
dépôt.

Te Kampen.

Hasselt, (J. D. van) Lid van de Gedep. Staten van Overijssel.

Story van Blokland, (J. B.) Controleur van 's Rijks belastingen.

Te Leiden.

Baerle, (E. J. J. C. van) 2e Luit. der Veld-Artillerie.

Olivier. (W. C. D.)

Os, (T. van) 1e Luit. der Veld-Artillerie.

Schuurman, (W.) 1e Luit. der Genie.

Te Maastricht.

Bruijn, (E. J. F. de) 2e Luit. bij het 3e Reg. Vest.-Art.

Heekeren, (E. P. A. van) 1e Luit. bij het 2e Reg. Infanterie.

Vinkhuijzen, (G. J. V.) 2e Luit. bij het 3e Reg. Vest.-Artillerie.

Wierds, (J. J.) 2e Luit. bij het 2e Reg. Inf.

Te Schoonhoven.

Collard, (J. J.) Kapitein, Kommandant der Art.-Instr.-kompagnie.

Te Utrecht.

Bosch, (Mr. L. E.) Kapitein der Schutterij.

Te Venlo.

Jong van Beek en Donk, (Jhr. F. A. de) 1e Luit. bij het 5e Reg.
Dragoniers.

Janssens, (Jhr. C.) 1e Luit. bij het 4e Reg. Dragoniers.

Schook, (J. E. C.) Paardenarts 1e klasse bij het 5e Reg. Drag.

Te Zwolle.

Naamen van Eemnes, (Mr. A. van) Lid van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal.

CORRESPONDENTEN.

Grave : Pestel, (Jhr. W. F. G. A. von) Kapitein der Artillerie.